

სამონადირეო მეურნეობა
შპს. “ჰანთინგ ტურ ჯორჯია

მართვის გეგმა

2019 წელი

შინაარსი

1. მეურნეობის მართვის მიზნები, ამოცანები და განვითარების სტრატეგია.....	6
2. მეურნეობის ტერიტორიის ფიზიკურ-გეოგრაფიული და ბიო-ეკოლოგიური დახასიათება.....	8
2.1. სამონადირეო მეურნეობის ადგილმდებარეობა და ფართობი.....	8
2.2. სამონადირეო მეურნეობის განთავსების მუნიციპალიტეტის დასახელება, რეგიონი, მუნიციპალიტეტი, სახელმწიფო ტყის ფონდის კვარტალები გეოგრაფიული მდებარეობა - სამონადირეო მეურნეობის საზღვრების წვეროების X და Y კოორდინატები, აღებული UTM კოორდინატთა სისტემაში; აგრეთვე მყარი გეოგრაფიული ნიშნულები, რომელთა სიახლოვესაც მდებარეობს სამონადირეო მეურნეობა.....	8
2.3. ტერიტორიის ფიზიკურ-გეოგრაფიული დახასიათება: რელიეფი, სიმაღლე ზღვის დონიდან.....	9
2.4. მცენარეული საფარი: ფლორისტული შემადგენლობა, საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი სახეობების მითითებით, მათი კომპაქტური გავრცელების ადგილები; არსებული ჰაბიტატების ტიპები, მათი ფართობების განსაზღვრა, დახასიათება.....	10
2.5. ტერიტორიაზე არსებული (მოზინადრე) გარეულ ცხოველთა (ძუძუმწოვრები, ფრინველები, რეპტილიები, ამფიბიები, თევზები) ნუსხა (ქართული და ლათინური დასახელებებით).....	12
2.5.1. ტერიტორიაზე არსებული (მოზინადრე) ფაუნის საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი სახეობების ნუსხა (ქართული და ლათინური დასახელებებით) და მათი არსებული მდგომარეობის შეფასება, რიცხოვნობა.....	13
3. სანადირო ცხოველების საბინადრო პირობების შეფასება.....	14
3.1. სავარგულების ფართობების იდენტიფიკაცია სანადირო ცხოველების თითოეული სახეობისათვის შესაფერის და არაშესაფერის საბინადრო ტერიტორიებად.....	14
3.2. სავარგულების იდენტიფიკაცია ჰაბიტატების მიხედვით, სავარგულების ეკოლოგიური და ბიოლოგიურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შეფასება.....	15
4. სანადირო ცხოველების რესურსის შეფასება.....	18
4.1. სანადირო ცხოველების სახეობრივი სიმდიდრე.....	18
4.2. სანადირო ცხოველების გავრცელება, განსახლება და განთავსება საბინადროდ შესაფერის სავარგულებში.....	19
4.3. სანადირო ცხოველების დასახლების სიმჭიდროვე შესაფერის საბინადრო სავარგულების ტერიტორიაზე და ტიპოლოგიურ ერთეულებში.....	20
4.4. სანადირო ცხოველების დაცვა, აღწარმოება და სამეურნეო გამოყენება.....	23
4.5. შესაფერის საბინადრო სავარგულებში მოზინადრე ცხოველების პოტენციალური და ოპტიმალური რიცხოვნობა და დასახლების სიმჭიდროვე.....	25
4.6. ბიოტექნიკური ღონისძიებები - სანადირო ცხოველების დაცვის შენარჩუნების,	

გამრავლების და განსახლების ხელის შეწყობი ღონისძიებები, სანადირო ცხოველების საბინადრო პირობების ხარისხის გაუმჯობესების ღონისძიებები.....	27
4.7. სანადირო სამეურნეო გამოყენება, შესაძლებელი მოპოვების კვოტები სამონადირო მეთურნეობის ეკონომიკური პოტენციალი.....	29
5. სამონადირო მეთურნეობის ზონირება: სამონადირო მეთურნეობის დაყოფა შიდასამეურნეო დანიშნულების მიხედვით: სანადირო უბანი, აღკვეთილი, აღწარმოების უბანი, ნადირ-ფრინველის საშენი.....	28
6. ცხოველთა აღრიცხვა და მონიტორინგი.....	30
6.1. მონიტორინგის პროგრამა (მონიტორინგის საქმიანობათა გეგმა). მონიტორინგის მიზანი, მონიტორინგის ობიექტები, მეთოდები, მონიტორინგის გეგმა წლების მიხედვით. მონიტორინგი უნდა ხორციელდებოდეს სანადირო და საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ სხვა სახეობებზე, შესაბამისი შიდა მონიტორინგის დოკუმენტაციის წარმოებით (ეგერის დღიურები, მონიტორინგის ჟურნალი და სხვა).....	30
6.2. ცხოველთა აღრიცხვის მეთოდები.....	30
7. ცხოველთა დაცვისა და აღწარმოების ღონისძიებები.....	33
7.1. ცხოველთა რეინტროდუქციის ან/და რესტოკინგის ღონისძიებები (საჭიროების მიხედვით).....	33
7.2. ბიოტექნიკური ღონისძიებები (სანადირო სახეობების სანაშენები, დამხმარე თავშესაფრები (ტიპი, მდებარეობა) დაავადებების პროფილაქტიკა, საკვებურების მოწყობა, ცხოველთა საკვებ მცენარეთა გაშენება და სხვა).....	33
7.3. საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა სახეობების დაცვის, შენარჩუნებისა და აღწარმოების ღონისძიებები.....	35
7.4. ინვაზიური სახეობების ელიმინაციის ღონისძიებები.....	40
7.5. მოქმედი ბუნებრივი და ანთროპოგენური ნეგატიური ფაქტორების და პოტენციური საფრთხეების იდენტიფიკაცია და მათი აღმოფხვრის/შერბილების ღონისძიებები.....	40
8. ბიომრავალფეროვნების, მათ შორის, ენდემური და რელიქტური სახეობების, მაღალი კონსერვაციული ღირებულების ტყეების დაცვისა და მდგრადი მართვის ღონისძიებები.....	41
9. ტერიტორიის განაწილება ხანძრის საშიშროების კლასების მიხედვით, ხანძარსაწინააღმდეგო პროფილაქტიკური ღონისძიებების ნუსხა.....	41
10. ინფორმაცია ტყეების სანიტარიული მდგომარეობის შესახებ და გაუმჯობესების ღონისძიებები, ტყის ენტომომავენებლებით და ფიტო დაავადებებით ტყეების დაავადების პროფილაქტიკისა და სალიკვიდაციოდ რეკომენდებული ღონისძიებების ნუსხა ცალკეულ ტერიტორიების მიხედვით.....	41
11. ლიცენზიით განსაზღვრული ტერიტორიის დაცვის მექანიზმები (მცველთა რაოდენობა, ტრენინგი, შესაბამისი ნაგებობები და სხვა).....	43
12. სამონადირო მეთურნეობის ტერიტორიაზე ტურიზმის განვითარებისათვის დაგეგმილი ღონისძიებები.....	43
13. ინფრასტრუქტურის განვითარება: შესასვლელები, ადმინისტრაციული ინფრასტრუქტურა, ვიზიტორთა მომსახურების ინფრასტრუქტურა (სასტუმრო, ბილიკები, საინფორმაციო ცენტრი და სხვა), ინფრასტრუქტურის განვითარებისათვის საჭირო ელ. მომარაგების, წყალმომარაგების და წყლის არინების სისტემების მითითება, სამონადირო მეთურნეობის ტერიტორიაზე არსებული შიდა ინფრასტრუქტურა (გზები, ნაგებობები).....	44

14. სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე წარმოქმნილი ნარჩენების მართვის საკითხები.....	45
15. სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე არსებული ჰიდროლოგიური ქსელის სამონადირეო მეურნეობის საზღვრების	
დემარკაცია.....	46
რეკომენდაცია.....	46
ბიუჯეტი.....	48
შემოსავალი.....	49
დასკვნა.....	49

სამონადირეო მეურნეობის მართვის მიზნები, ამოცანები და განვითარების სტრატეგია.

სამონადირეო მეურნეობის (შემდგომში - მეურნეობა) წარმოება რაციონალური ბუნებათსარგებლობის ერთერთი ფორმაა, სადაც რესურთსარგებლობის პროცესი მართვადი და რეგულირებადია. ფუნქციონალური დანიშნულებით სამონადირეო მეურნეობა წარმოადგენს შიგნიდან მეტ-ნაკლებად მართვად ეკოსისტემას, რომლის მიზანია ნადირ-ფრინველის რესურსების დაცვის, შენარჩუნების, აღწარმოებისა და რაციონალური გამოყენების ღონისძიებების გეგმაზომიერი განხორციელება. ასეთი შიგნიდან მართვადი ეკოსისტემა შეიძლება იყოს ბუნებრივი ან ხელოვნურად შექმნილი, რაც განისაზღვრება საჭირო ბიოტექნიკური ღონისძიებების კომპლექსის მოცულობით. საერთაშორისო გამოცდილება ადასტურებს, რომ სწორად ორგანიზებული სამონადირეო მეურნეობა შესაძლებელია განვიხილოთ, როგორც სახეობათა მრავალფეროვნების შენარჩუნების ერთერთი საუკეთესო საშუალება. სამეურნეო და რეკრეაციული გამოყენების მართვადი ეკოსისტემის ორგანიზაციის გაძლიერების საკითხი პირდაპირ დამოკიდებულია მის ეკოლოგიურ და ეკონომიკურ ეფექტიანობაზე. რაციონალური ბუნებათსარგებლობის უპირატესობა გამოიხატება იმაში, რომ მართვადი ეკოსისტემა იძლევა სტაბილურ წლიურ ბიოლოგიურ პროდუქციას, რომლის მაღალი კომერციული ეფექტის გამოყენება წარმოადგენს სამონადირეო მეურნეობის წარმოების, როგორც პროექტის ეკონომიკურ საფუძველს. წინამდებარე პროექტი შემუშავებულია ტერიტორიის ლანდშაფტურ-ეკოლოგიური და ბიოლოგიურ-ეკონომიკური ექსპერტიზის პრინციპით და აგებულია ეკოლოგიური, სამართლებრივი და ეკონომიკური პარამეტრების ანალიზის, შეფასების და პროგნოზირების მეთოდით. პროექტი ითვალისწინებს სამონადირეო მეურნეობის გაძლიერებით ეკოსისტემაზე უარყოფითი გავლენის მომხდენი პროცესების შეჩერება-პრევენციასა და სამეურნეო და რეკრეაციული გამოყენების მართვადი ეკოსისტემის ორგანიზაციის და გაძლიერების მეშვეობით არალეგიტიმური ბუნებათსარგებლობის პროცესის პრევენცია-შეჩერებას. ადგილობრივი მოსახლეობა შეძლებს ყოველწლიურად დამატებით მოიპოვოს ბიოლოგიური პროდუქცია სასურსათო და საყოფაცხოვრებო საჭიროებისათვის, რომლის ღირებულებითი მნიშვნელობა ქვეყნის სამომხმარებლო რეალობაში ათჯერ ნაკლებია, ვიდრე მისი ფასი ევროპის ტურიზმის ბაზარზე. ტერიტორიის ბიოლოგიურ-ეკონომიკური პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენება შესაძლებელია მხოლოდ ეკოსისტემის კომპონენტების ბუნებრივი თანაზომიერების შენარჩუნებით და მათი მდგრადი განვითარებით. შედეგად მიღებული იქნება სტაბილური სამეურნეო და ბიოლოგიური პროდუქცია და საბოლოო ჯამში, სტაბილური ყოველწლიური ფინანსური შემოსავლები. სამონადირეო მეურნეობის ფუნქციონირების წინა პირობა ეკონომიკური თვალსაზრისით არის სავარგულების სტაბილური, ყოველწლიური ბიოლოგიური და სამეურნეო პროდუქტიულობა. სავარგულების ეკოლოგიური და ბიოლოგიურ-ეკონომიკური ექსპერტიზის მონაცემთა საფუძველზე დგინდება სამეურნეო პროდუქტიულობის არსებული და პოტენციალური შესაძლებლობა, მისი დინამიკის პროგნოზირება - ანუ წარმოების სამონადირეო მეურნეობის სავარგულების ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა. ეს პარამეტრები გაიანგარიშება დროში და სივრცეში, კერძოდ, ამა თუ იმ ეკონომიკური ეფექტის მისაღწევად რა ოპტიმალური ფართობი და გარეული ცხოველების რიცხოვნობაა საჭირო, დროის რა მონაკვეთში განხორციელდება ეს პროცესი და რა მოცულობის ინვესტიციები უზრუნველყოფს ამ ეკონომიკური ეფექტის მიღწევას. კონკრეტული ბუნებრივ-კლიმატური ზონისათვის შეირჩევა სამონადირეო მეურნეობის საერთო ტერიტორიის და შიდა სამეურნეო სტრუქტურული ერთეულების ისეთი პარამეტრები, რომლებიც ბიოლოგიურად და ეკონომიკურად უფრო ეკონომიურია, ამის მეშვეობით ხერხდება არაეფექტური ხარჯების მოცულობის შემცირება. საქართველოს

ტერიტორიაზე მოზინადრე აბორიგენი სახეობის სანადირო ცხოველების არსებული რიცხოვნობის დონე არ გვადლევს შესაძლებლობას, რომ მათი ბუნებრივი რესურსების პოტენციალი გახდეს სამონადირეო მეურნეობის ეფექტური ფუნქციონირების საფუძველი. პროექტის განსახორციელებლად შერჩეულ ტერიტორიაზე, სადმელოს სატყეოში სანადირო ცხოველების ბუნებრივი აღწარმოების დონე ვერ უზრუნველყოფს არა თუ სამონადირეო მეურნეობის სავარგულების სტაბილურ ყოველწლიურ სამეურნეო პროდუქტიულობას, არამედ რიგი სახეობის რიცხოვნობა მისულია კრიტიკული პესიმუმის დონეზე.

წარმოდგენილი პროექტის კონცეფციური მიდგომა სამონადირეო მეურნეობის შექმნისა და გაძლიერების საკითხებისადმი დაფუძნებულია სამონადირეო-სამეურნეო საქმიანობის პრიორიტეტების შემდეგ რიგითობაზე (თანმიმდევრობაზე): პირველი რიგის ამოცანები:

1. მეურნეობის ტერიტორიაზე მოზინადრე აბორიგენი სახეობის ნადირ-ფრინველის რეალური სახეობრივი სიმდიდრისა და რიცხოვნობის დადგენა;
2. ნადირ-ფრინველის (როგორც სანადირო, ასევე წითელი ნუსხით დაცული სახეობების) დაცვის, გადარჩენის (შენარჩუნების) და აღწარმოების ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება;
3. ნადირ-ფრინველის საბინადრო პირობების გაუმჯობესება და აღწარმოების ხელის შეწყობა;
4. მეურნეობის ტერიტორიიდან გადაშენებული ცხოველების შემოყვანა და ხელახალი განსახლება;
5. ნადირ-ფრინველის ხელოვნური მოშენება;
6. ნადირ-ფრინველის სახეობრივი სიმდიდრის (მრავალფეროვნების) გაზრდა. მეორე რიგის ამოცანები:

1. სანადირო ცხოველების რიცხოვნობის ოპტიმალური დონის მიღწევა და შენარჩუნება;
2. ბიოლოგიური და სამეურნეო პროდუქტიულობის განსაზღვრა;
3. მეურნეობის ინფრასტრუქტურის მოწყობა;
4. ცხოველთა მოპოვების კვოტების დადგენა, ნადირობის პროცესის ორგანიზაცია;
5. მონადირეთა და ტურისტთა კონტინგენტის მიღება და მომსახურება. მეურნეობის სავარგულების საბინადრო თვისებების მაღალი ხარისხი საშუალებას იძლევა მოეწყოს თანამედროვე ტიპის სამონადირეო-ტურისტული მეურნეობა, რაც ხელს შეუწყობს არსებული თვითნებური ბუნებათსარგებლობის პროცესის შეჩერებას და შესაძლებელს გახდის მრავალმხრივი, მართვადი ეკოსისტემის ჩამოყალიბებას. მართვის გეგმა შემუშავებულია ტერიტორიის ეკოლოგიური და ბიოლოგიურ-ეკონომიკური ექსპერტიზის პრინციპით და აგებულია ეკოლოგიური, სამართლებრივი და ეკონომიკური პარამეტრების შესწავლის და პროგნოზირების მეთოდებზე დაყრდნობით. რამდენადაც ლიცენზია გაცემულია 2005 წლის 25 მაისს და მისი მოქმედების ვადა სრულდება 2025 წლის 25 მაისს, ამდენად, პროექტში წარმოდგენილი ფინანსური გაანგარიშებები მოიცავს მეორე 10 წლიან პერიოდს (2016-2025 წლები) და მთლიანად დამყარებულია ხელოვნური აღწარმოების შედეგად მიღებულ რესურსზე.

გადამფრენ ფრინველებზე ნადირობიდან შემოსავლები დამოკიდებული იქნება ყოველწლიურად ადგილზე ჩატარებულ მონიტორინგზე, რის მიხედვითაც დადგინდება ნადირობის ვადები და კვოტები ყოველი ცალკეული სეზონისათვის. მიუხედავად სავარგულების დიდი მოზაიკურობისა და ცხოველთა საბინადრო თვისებების მაღალი ხარისხისა, სავარგულების ბიოლოგიური პროდუქტიულობის და სამონადირეო-საექსპლოატაციო რესურსების სამეურნეო პროდუქტიულობის დონის განსაზღვრა და ეკონომიკური შეფასება სანადირო ცხოველების რიცხოვნობის ოპტიმალური დონის მიღწევამდე საპროგნოზოა.

მეურნეობის ტერიტორიაზე არსებული უარყოფითი ფაქტორების შეზღუდვა, შემცირება და განეიტრალება მისი გაძლიერების პროცესში არ არის დაუძლეველი ამოცანა, ვინაიდან მის მიზანდასრულებაში ჩადებულია ადგილობრივი მოსახლეობისათვის სამუშაო ადგილების შექმნა, ხოლო მატერიალური დაინტერესება და სტიმულირება შეზღუდავს სავარგულების არარაციონალური სარგებლობით გამოწვეულ უარყოფით ფაქტორებს. სანადირო ცხოველების რესურსების მდგომარეობის შესწავლის და შეფასების შედეგებიდან ბუნებრივად გამომდინარეობს სამონადირეო-სამეურნეო ღონისძიებათა თანმიმდევრობა: რესურსების დაცვა, სახეობრივი სიმდიდრის და რიცხოვნობის შენარჩუნება, ინტენსიური ბიოტექნიკური ღონისძიებების საშუალებით აბორიგენი ნადირ-ფრინველის აღწარმოება და რიცხოვნობის ოპტიმალურ დონეზე დასტაბილიზირება, ხოლო

თავი 2

მეურნეობის ტერიტორიის ფიზიკურ-გეოგრაფიული და ბიო-ეკოლოგიური დახასიათება

2.1. მეურნეობის ადგილმდებარეობა და ფართობი.

სამონადირეო მეურნეობის შექმნისათვის განსაზღვრული ტერიტორიის ფართობი განთავსებულია მცხეთა-მთიანეთის სატყეო მეურნეობის ტერიტორიაზე, მას ჩრდილოეთით ესაზღვრება მადაროს კარის სატყეო, სამხრეთით უინგალის სატყეო, აღმოსავლეთით თიანეთის რაიონის მიწები, დასავლეთით უინგალის სატყეო. სამონადირეო მეურნეობის ფართობი შეადგენს 2325 ჰექტარს .

2.2. მუნიციპალიტეტის დასახელება, რეგიონი, მუნიციპალიტეტი, სახელმწიფო ტყის ფონდის კვარტალები, გეოგრაფიული მდებარეობა, მეურნეობის საზღვრების წვეროების X და Y კოორდინატები, მეურნეობის მიმდებარე მყარი გეოგრაფიული ნიშნულები.

სამონადირეო მეურნეობის შექმნისათვის განსაზღვრული ტერიტორიის ფართობი განთავსებულია მცხეთა-მთიანეთის სატყეო მეურნეობის ტერიტორიაზე, მას ჩრდილოეთით ესაზღვრება მადაროს კარის სატყეო, სამხრეთით უინგალის სატყეო, აღმოსავლეთით თიანეთის რაიონის მიწები, დასავლეთით უინგალის სატყეო. სამონადირეო მეურნეობის ფართობი შეადგენს 2325 ჰექტარს.(მცხეთა-მთიანეთის რეგიონალური სატყეო სამმართველოს თიანეთის სატყეო უბნის, ზარიძის ყოფილი სატყეო უბნის №2სამცველოს 10,13,14. კვარტალი სულ274ჰ. თიანეთის სატყეო უბნის,ზარიძის ყოფილი სატყეო უბნის №16 სამცველოს №1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12, კვარტალები სულ 1365ჰ. ბარისახოს სატყეო უბნის, თვადივის ყოფილი სატყეო უბნის №3 სამცველოს №7,8,9,10,11,16,20,21,26. კვარტალები სულ 686ჰ.) შერჩეული ფართობის გეოგრაფიული კოორდინატებია: 42* 14, 44* 54.

საქართველოს მთავრობის 2011 წლის 4 აგვისტოს № 299 დადგენილების (სახელმწიფო ტყის ფონდის საზღვრების დადგენის შესახებ) საფუძველზე და იგი ამჟამად შეადგენს 2325 ჰექტარს.

2.3. ტერიტორიის ფიზიკურ-გეოგრაფიული დახასიათება: რელიეფი, სიმაღლე ზღვის დონიდან.

ტერიტორია განთავსებულია ჩრდილოეთ საქართველოში მცხეთა-მთიანეთის ადმინისტრაციულ რაიონში მიწები მთლიანად არის საქართველოს ენერგეტიკისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ს.ს.ი.პ. ბუნებრივი რესურსების სააგენტოს

დაქვემდებარებაში. ტერიტორია მდებარეობს ზღვის დონიდან (1500-2500) მ სიმაღლეზე.

აღნიშნულ ტერიტორიაზე ჰავა ხასიათდება ზომიერად ცივი კლიმატით 317-355მმ. რაოდენობით წლიური ნალექების და 6-დან 12-გრადუსამდე საშუალო წლიური ტემპერატურით. ზამთრის ხანგრძლივობა დაახლოებით 4-5 თვე გრძელდება. ყველაზე ყინვიან პერიოდად დეკემბერი ითვლება, როდესაც ტემპერატურა -15 და -25 გრადუსს აღწევს და თოვლის საბურველის სისქე 1.5მეტრს აღწევს, ხოლო დიდ სიმაღლეებზე(2000-2500) 2მეტრსა და მეტს. გაზაფხული ძალიან ხანმოკლეა, ზაფხული გამოირჩევა უფრო დამდგარი ამინდებით და გრძელდება სამ თვეს (ივნისი, ივლისი, აგვისტო) შემოდგომა ხანმოკლეა და ზომიერად წვიმიანია.

გაზაფხულისა და ზაფხულის პერიოდებში გაბატონებულია დასავლეთისა და ჩრდილო დასავლეთის სუსტი იშვიათად საშუალო სიმძლავრის ქარები.

სანადირო მეურნეობის ტერიტორია წარმოდგენილია მთაგორიანი რელიეფით, მკვეთრი დაქანებებით და დასერილი ღრმა ხეობებით. ტყის მასივები განლაგებულია მკვეთრად დაქანების ფერდობებზე, მისი ტერიტორია დასერილია მრავალი პატარა ხეებით და მდინარეებით. წყლის სიღრმითა და ვიწრო კალაპოტის გამო არსებული ხეები და მდინარეები სრულიად გამოუდგარია ხე-ტყის დასაცურებლათ, ასევე წყლის ტრანსპორტისათვის.

ტერიტორიაზე გადის ჩვეულებრივი გრუნტის სატყეო სამეურნეო გზები.

I ჯგუფი

1. მთა-ტყის მუქი ყომრალი, საშუალო სიღრმის ნიადაგები;
 2. მთა-ტყის, მუქი ყომრალი, საშუალო სიღრმის ალაგ ხირხატიანი ნიადაგები;
 3. მამლარი ყომრალი ნიადაგები;
 4. მთა-ტყის ყომრალი, საშუალო სიღრმის ალაგ ხირხატიანი ნიადაგები;
 5. ტყის, ნემომპალა-კარბონატული, საშუალო სიღრმის ნიადაგები.
- მეორე ჯგუფის სახესხვაობები, პირველთან შედარებით ნაკლები ბუნებრივი ნაყოფიერებითა და აგრომწარმოებლურ თვისებთან ნიადაგებს მიეკუთვნებიან.

II ჯგუფი

1. მთა-ტყის მუქი ყომრალი, საშუალო სიღრმის ნიადაგები;
 2. მთა-ტყის ყომრალი, საშუალო სიღრმის, ხირხატიანი ალაგ ქვიანი ნიადაგები;
 3. მთა-ტყის გაწერებული ყომრალი, საშუალო და მცირე სიღრმის ხირხატიანი ნიადაგები;
 4. ნემომპალა-კარბონატული, საშუალო და მცირე სიღრმის ხირხატიანი ნიადაგები;
 5. ტყის, ნემომპალა-კარბონატული და ყომრალი ნიადაგების კომპლექსური წარმონაქმნები;
 6. დეფიციურ-პროლუვიური ნიადაგები;
 7. ტყის გაწერებული და მეორადი მდელოს ნიადაგები.
- მესამე ჯგუფის სახესხვაობები კიდევ უფრო ნაკლები მაჩვენებლებით ხასიათდება.

III ჯგუფი

1. მთა-ტყის, ღია ყომრალი, საშუალო და მცირე სიღრმის ხირხატიანი, ალაგ ქვა-ღორღიანი ნიადაგი;
2. ტყის ნემომპალა კარბონატები მცირე სიღრმის ხირხატიანი, ალაგ ქვიანი ნიადაგები;
3. მთა-მდელოს კორდიან-ხირხატიანი ნიადაგები; მეოთხე ჯგუფში შედის სუსტად განვითარებული და ძლიერ ეროზირებული ნიადაგები.

IV ჯგუფი

1. სუსტად განვითარებული ჩამორეცხილი ნიადაგები;
2. ძლიერ ეროზირებული ხევები, შიშველი კლდეები, ქვაყრილები და ქანების

გამომწვევები. სატყეო მეურნეობის ნიადაგების ფიზიკურ-ქიმიური თვისებები, რომლებიც ტყის ზრდის პირობებს განსაზღვრავს, ფრიად ხელსაყრელია და უზრუნველყოფენ ტყის კორომთა კარგ განვითარებას. პირველი ჯგუფის ნიადაგურ სახესხვაობებს უკავიათ შედარებით ნაკლები დაქანების ფერდობები და დაფარულია მთლიანად ტყის კორომებით. აქ გავრცელებული ნიადაგური სახესხვაობების მეორე და მესამე ჯგუფი გვხვდება უფრო მეტი დაქანების ფერდობებზე და ამიტომ ეროზიული მოვლენები უფრო ხშირია, ეს ნიადაგური სახესხვაობებიც ძირითადად ტყითაა დაფარული, მაგრამ ვხვდებით ფანჯრების სახით, რომლებიც გატყევებას ექვემდებარებიან. რაც შეეხება მეოთხე ჯგუფის ძლიერ ეროზირებულ ნიადაგებს, რომლებიც ხასიათდებიან ძალიან ცუდი აგრომწარმოებლური თვისებებით, მათი გატყევება დიდ სიძნელეს წარმოადგენს ან უფრო სწორედ შეუძლებელია. კლიმატური პირობები განსხვავებულია ზღვის დონიდან სიმაღლეებისა და ფერდობების მიხედვით. დუშეთისა და თიანეთის მუნიციპალიტეტებში სადაც განლაგებულია სატყეო მეურნეობის ტყეები დამახასიათებელია ნალექების ზომიერი მეტი რაოდენობა და ნიადაგში ტენის შენარჩუნება. სავეგეტაციო პერიოდის დასაწყისისა და დამთავრების საშუალო სადღეღამისო ტემპერატურა შეადგენს +11 გრადუსს. სავეგეტაციო პერიოდის ხანგრძლივობა 277 დღეა. ქარების ძირითადი მიმართულება ჩრდილო-აღმოსავლეთი. გარდა ამისა გავრცელებულია დღე-ღამური ქარები. თოვლის საფარის სისქე დამოკიდებულია რელიეფზე, ხევის პირობებზე, იგი გაცილებით ღრმაა, ვიდრე სერებზე და მთის კალთებზე. პირველი თოვლის მოსვლის საშუალო თარიღი 25 ოქტომბერია, ხოლო დნობის საშუალო თარიღი - 12 თებერვალი. მეურნეობის ქვემო საზღვარი მდებარეობს ზღვის დონიდან 750 მ-ზე და ჩრდილოეთით ემიჯნება სუბალპურ სარტყელის გეოგრაფიული გავრცელების დონეს ზღვის დონიდან 1500-2500 მ-დე.

2.4. მცენარეული საფარი: ფლორისტული შემადგენლობა, საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი სახეობების მითითებით, მათი კომპაქტური გავრცელების ადგილები; არსებული ჰაბიტატების ტიპები, მათი ფართობების განსაზღვრა, აღწერა და დახასიათება. ტყემცენარეულობის და რაიონების მიხედვით დუშეთისა და თიანეთის მუნიციპალიტეტებში სატყეო მეურნეობის ტერიტორია მიეკუთვნება დასავლეთ ამიერკავკასიის ტყის მცენარეულობის ოლქს, რომელსაც ესაზღვრება სამხრეთით და აღმოსავლეთ აჭარა ახალციხის, მესხეთის და საგურამოს ქედები, ხოლო ჩრდილოეთით მთავარი კავკასიონის ქედი. იმის გამო, რომ ეს ოლქი მთლიანად იზოლირებულია კავკასიის სხვა ოლქებისაგან მაღალი მთის სისტემით, გარდა ერთი მხრისა, რომელიც მიმართულია შავი ზღვისაკენ, ჰავა ამ ოლქში თბილი და ტენიანია. განსაკუთრებულმა კლიმატურმა პირობებმა განაპირობა ის, რომ დუშეთისა და თიანეთის მუნიციპალიტეტებში სატყეო მეურნეობაში შემორჩა უძველესი რელიქტური ფლორა, რომელიც ცნობილია კოლხეთის ფლორის სახელწოდებით.

ტყემცენარეულობის აღნიშნულ გეობოტანიკურ ოლქში ვერტიკალური ზონალობის მიხედვით გამოკვეთილია ოთხი სარტყელი:

- I. წაბლის ტყეების სარტყელი, რომელიც ზღვის დონიდან 500-1000 მეტრამდეა გავრცელებული და წაბლის ტყეებითა წარმოდგენილი, რომელიც კირიან ნიადაგზე ქართული მუხის კორომებით იცვლება, ამ ტყეებში ვხვდებით აგრეთვე ცაცხვს, რცხილას. ამავე დროს ქვეტყეში გვხვდება შქერი, წყავი, მოცვი და სხვა.
- II. წიფლის ტყეების სარტყელი, რომელიც ზღვის დონიდან 1000-1500 მეტრამდეა გავრცელებული და აღმოსავლეთის წიფელითაა წარმოდგენილი. გარდა წიფლისა გვხვდება სოსნოვსკის სოჭი, აღმოსავლეთის ნაძვი, რცხილა, ცაცხვი და სხვა სახეობები.
- III. სოჭისა და ნაძვის სარტყელი, რომელიც ზღვის დონიდან 1500 - 2000

მეტრამდეა გავცელებული. ხასიათდება კავკასიური სოჭის და აღმოსავლეთის ნაძვის კორომებით, რომელიც ხშირად შერეულია აღმოსავლეთის წიფლის, ცაცხვის, ვერხვის და სხვა სახეობებით.

IV. სუბ-ალპური მეჩხერების სარტყელი, რომელიც ზღვის დონიდან 2000-2250 მეტრამდეა გავრცელებული. აღნიშნული ტყის ზოლის შემდეგ იწყება ალპური მდელოს სარტყელი. დუშეთისა და თიანეთის მუნიციპალიტეტებში სადაც განლაგებულია სატყეო მეურნეობის ტყეები დამახასიათებელია ნალექების დიდი რაოდენობა, ტემპერატურის მცირე ცვალებადობა და ნიადაგში ტენის შენარჩუნება.

საკვლევ ტერიტორიაზე მცენარეული საფარი ძირითადად წარმოდგენილია ტყეებით, გვხვდება ბუჩქნარი ფორმაციები და მეორადი მდელოებიც.

თიანეთის ტყის მართვის დეპარტამენტის ტერიტორიაზე მოცემული კვარტლები წარმოდგენილია წიფლნარით, რცხილნარით, მუხნარით და მცირე რაოდენობით თხილით.

ბარისახოს ტყის მართვის დეპარტამენტის ტერიტორიაზე მოცემული კვარტლები წარმოდგენილია წიფლნარით, რცხილნარით და მუხნარით.

№	დასახელება	ფართობი (ჰა)	%
1.	წიფლნარები	1383.5	55.46
2.	რცხილნარი	365.7	14.3
3.	მუხნარი	482	24.4
4.	თხილნარი	3	0.18
5.	ვეღობები	43.1	2
6.	ვერხვი	12.5	0.8
7.	წყლები	16.2	1
8.	სხვა ფოთლოვანი სახეობები	19	1.86
	სულ	2325	100

2.5. მეურნეობის ტერიტორიაზე არსებული (მოზინადრე) გარეულ ცხოველთა (ძუძუმწოვრები, ფრინველები, რეპტილიები, ამფიბიები, თევზები) ნუსხა (ქართული და ლათინური დასახელებებით);

მეურნეობის სავარგულების ვერტიკალური ზონალობა და მცენარეული საფარის მოზაიკურობა განაპირობებს ცხოველთა სამყაროს მრავალფეროვნებას. მეურნეობის ტერიტორიაზე ბინადრობენ ტყის ზედა სარტყლის, სუბალპური და ალპური ზონებისათვის დამახასიათებელი, ტიპური გარეული ცხოველები. გარდა აღნიშნულისა, აქ ასევე ბინადრობენ მომთაბარე, მოზამთრე მობუდარი სუბმიგრანტები და სეზონური ტრანსმიგრანტი ცხოველები. მათთვის დამახასიათებელია სეზონური ვერტიკალური ადგილგადანაცვლება – ზაფხულში ინაცვლებენ ზევით, ზამთარში ჩამოდის დაბლა, აგრეთვე კლიმატური პირობების შეცვლასთან დაკავშირებული გადანაცვლება სხვადასხვა ექსპოზიციის ფერდობებზე – ზაფხულში – ჩრდილო-დასავლეთის ექსპოზიციის ფერდობებზე, ხოლო ზამთარში – სამხრეთ-აღმოსავლეთის ექსპოზიციის ფერდობებზე.

სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე გავრცელებული ცხოველთა სამყაროს ნუსხა: თევზები

კალმახი	Salmo baario
---------	--------------

ამფიბიები

ჩვეულებრივი გომბეშო	Bufo bufo
---------------------	-----------

ქვეწარმავლები
(რეპტილიები)

ქართული ხვლიკი	Lacerta rudis
ჩვეულებრივი ანკარა	Nartix nartix
წყლის ანკარა	Natrix tessellata

ფრინველები

ზარნაშო	Bubo bubo
ორბი	Gyps fulvus
ქორი	Acciripiter gentilis
ოღოღი	Asio otus
ბუ	Strix aluco
ჭოტი	Athene noctua
ყორანი	Corvus corax
დიდი წივწივა	Parus major
მიმინო	Accipiter nisus
გუგული	Cuculus canorus
ჩხიკვი (ჯაფარა)	Garrulus glandarius
ჩხართვი	Tarbus viscivorus
შაშვი	Turdus melura
აღკუნი	Alcedo atthis
ტყის ტორილა	Lullula arborea
მაქცია	Jynk torquilla
ჩვეულებრივი ბოლოცეცხლა	Phoenicurus phoenicurus
სტყენია	Pyrhula pyrrhula
ტყის ქათამი	Scolopax rustikola
წყრომი	Otus scops
სკვინჩა	ringilla coeleps

ძუძუმწოვრები

კავკასიური თხუნელა	Talpa caucasica
ამიერკავკასიური ციყვი	Sciurus anomalus
ძიღგუდა	Glis glis
შავი ვირთაგვა	Rattus rattus
თაგვი ტყის მცირეაზური	Apodemus mistacinus
კავკასიური ტყის თაგვი	Apodemus fulvipectus
ტყის თაგვი	Apodemus sylvsticus
ბუნქნარის მემინდურია	Pitimys majori
გუდაურის მემინდურია	Micrutus gud
ძიღგუდა ტყის	Dyromys nitedyla
ევროპული კურდღელი	Lepus europaeus

მანვი	Meles meles
დელოფალა	Mustella nivalis
ფოცხვერი (ერთეულები)	
მელა	Vulpes vulpes
თეთრყელა კვერნა (ტყის)	Martes foina
შგელი	Canis lupus
შველი	Carpeolus carpeolus
გარეული ღორი	Sus scrofa
მურა დათვი	Ursus arctos

ზემოთ ჩამოთვლილი ცხოველებიდან საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილია შემდეგი სახეობები: კალმახი, კავკასიური ციცი, მურა დათვი და ფოცხვერი. მათზე მეურნეობის პერსონალს დაწესებული აქვს განსაკუთრებული დაცვის რეჟიმი.

2.5.1. მეურნეობის ტერიტორიაზე არსებული (მობინადრე) ფაუნის საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი სახეობების ნუსხა (ქართული და ლათინური დასახელებებით) და მათი არსებული მდგომარეობის შეფასება, რიცხოვნობა.

მეურნეობის ტერიტორიაზე აღივსული (მობინადრე) საქართველოს “წითელ ნუსხაში” შეტანილი ცხოველების რიცხოვნობა სახეობების მიხედვით განსხვავებულია და შესაბამისად, განსხვავებულია მათი მდგომარეობაც. ფოცხვერი მუძუმწოვრებიდან ყველაზე მცირე ოდენობით გვხვდება. არაა დიდი აგრეთვე არჩვის რიცხოვნობაც. შესაძლებელია მათი რაოდენობის ზრდისა და მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის შესაბამისი ქმედებების განხორციელება, რაც მოცემულია ამავე გეგმაში. შესაბამის თავში. იგივე შეიძლება ითქვას და წაფხეც. მიუხედავად იმისა, რომ მურა დათვის რიცხოვნობა მეტნაკლებად დამაკმაყოფილებელია, მიზანშეწონილია მათი დაცვისათვის შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელება, რაც ასევე მოცემულია ამავე გეგმაში. საქართველოს “წითელ ნუსხაში” შეტანილი ფრინველებიდან, სვაგი და მთის არწივი არ არიან მაღალი რიცხოვნობით წარმოდგენილი (განსაკუთრებით მთის არწივი). თუმცა მათი რიცხოვნობის მატებისათვის ხელშეწყობა შესაძლებელია გარკვეული ღონისძიებების განხორციელების გზით, რაც მოცემულია ამ გეგმაში. რაც შეეხება კავკასიურ როჭოს, ამ სახეობაზე საფრთხეების და ქმედებების განხორციელების შედეგიანობის გათვალისწინებით, განხორციელდება მისი აღწარმოებისა და დაცვის სპეციალური ღონისძიებები, რადგან გარდა ფიზიკური დაცვისა, ეს ღონისძიებები ეფექტური იქნება (ასევე იხილეთ გეგმაში). მეურნეობის ტერიტორიას მარცხენა მხრიდან ბუნებრივ საზღვრად უძველეს მდინარე რიცეულა, ხოლო მთაი ერთ-ერთი მარცხენა შენაკადი უშუალოდ მეურნეობის ტერიტორიაზე მოედინება და გარდა მკაცრი ფიზიკური დაცვის ღონისძიებებისა, შესაძლებელია ამ წყლებში მდინარის კალმახის რიცხოვნობაზე დადებითი გავლენის მქონე (აღწარმოების) ღონისძიებების დამატებით გატარება, მით უმეტეს, რომ მდინარის კალმახის რიცხოვნობა მეურნეობის ტერიტორიაზე დამაკმაყოფილებელია. შესაბამისად, მეურნეობის ფუნქციონირების მანძილზე ჩატარებული მონიტორინგის შედეგების მიხედვით, საჭიროების შემთხვევაში, განხორციელდება მდინარის კალმახის აღწარმოების სპეციალური ღონისძიებები, ამ გეგმის მიხედვით.

თავი 3

სანადირო ცხოველების საბინადრო პირობების შეფასება

3.1. სავარგულების ფართობების იდენტიფიკაცია სანადირო ცხოველების თითოეული სახეობისათვის შესაფერის და არაშესაფერის საბინადრო ტერიტორიებად.

სავარგულების ფართობების იდენტიფიკაცია განხორციელდა შერჩევითი მეთოდით სატყეო კვარტლების და აგროლანდშაფტების ტიპების მიხედვით -სატყეო მიწების ფონდში ტყის ტიპების მიხედვით და არასატყეო მიწების ფონდში, რომლებმაც მოიცვა ველები, სათიბები, მდინარეები, გზები და სერები – გორაკები. სანადირო ცხოველების თითოეული სახეობისათვის შესაფერისი საბინადრო ფართობების დადგენისათვის ძირითადად გამოყენებული იქნა ცხოველთა სიმჭიდროვის ინდექსაციის პრინციპები. დადგინდა სანადირო ცხოველების დღე-ღამური და სეზონური საბინადრო სტაციები, აგრეთვე სავარგულების ის ტიპები, სადაც ცხოველები ბინადრობენ ეპიზოდურად - ვერტიკალური ადგილგადანაცვლების, ფერდობების დაქანების და ექსპოზიციის შეცვლის, კვების, დასვენების ან კლიმატური მიზეზების გამო. სანადირო ცხოველების საბინადრო სავარგულების ბუნებრივი თვისებები და მათი ტრანსფორმაცია სამეურნეო გამოყენების შედეგად, განაპირობებს ნადირ-ფრინველის დღე ღამურ, სეზონურ და წლიური საბინადრო სივრცის თვისებებსა და ხარისხს. მუდმივი საბინადრო სტაციები მდებარეობს მუხნარებში, წიფლნარებში, რცხილმარებში, შერეული ფოთლოვანების და ჯაგრცხილნარებისა და წიწვიანების ნაწილში. ეპიზოდური საბინადრო სავარგულებია ის ფართობები, რომლებიც გამოიყენება სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით, კერძოდ, ველობები, სათიბები, სამოვრები, ბაღები, გზები და სერები.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ გარეული ცხოველები აქტიურად იყენებენ ნასოფლარების ტერიტორიებს. გარკვეული პერიოდულობით, მთელი წლის განმავლობაში გარეული ცხოველები დარჩენილ ბაღებსა და საკარმიდამო ნაკვეთებში ტოვებენ თავისი მოქმედების თვალსაჩინო კვალს. სატყეო ფონდის მთელ ფართობებში მუხნარ-წიფლნარ კორომებს უკავიათ 1546 ჰა ანუ მთელი ფართობების თითქმის 44%, წიწვიან კორომებს – სოჭი, ნაძვი, ფიჭვი უკავიათ 1345 ჰა ანუ მთელი ფართობის 39%, ხოლო დანარჩენ ტყის სავარგულებს – 567 ჰა, ანუ 16%. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ტყის ფონდის სავარგულები ძირითადად შესაფერისი საბინადრო ფართობებია აქ არსებული სანადირო ცხოველების ყველა ნაირსახეობისთვის – შველი, კურდღელი, გარეული ღორი, მგელი, მელა, მაჩვი, კვერნა.

მხოლოდ სანადირო ობიექტებს მიკუთვნებულ ცხოველთა სამყაროს ობიექტები.

ქართული სახელწოდება	ლათინური სახელწოდება
კურდღელი	Lepus europaeus
მაჩვი	Meles meles
მელა	Vulpes vulpes
მგელი	Canis lupus
შველი	Capreolus capreolus

გარეული ღორი	Sus scrofa
კვერნა	Martes martes

სამონადირეო მეურნეობაში სანადირო ცხოველების დაცვის, შენარჩუნების, აღწარმოების და რაციონალური გამოყენების ბიოტექნიკური ღონისძიების, კომპლექსი, სახეობებისა და მოცულობის მიხედვით, განისაზღვრება ცხოველთა არსებული სახეობრივი სიმდიდრისა და რიცხოვნობის მდგომარეობიდან გამომდინარე. სამონადირეო-სამეურნეო თვალსაზრისით ამ ღონისძიებათა ეფექტურობა, როგორც ეკოლოგიური, ისე ეკონომიკური, გამოიხატება იმაში, რომ მეურნეობის სავარგულებს გააჩნდეს სტაბილური ყოველწლიური ბიოლოგიური და სამეურნეო პროდოქტიულობა.

სამონადირეო სავარგულების ფართობში გარეული ცხოველების საბინადრო პირობების ხარისხის შეფასება გაკეთებულია ყოველი ცალკეული სამონადირეო-ტიპოლოგიური ერთეულისათვის. ხარისხი განისაზღვრება შემდეგი ძირითადი პარამეტრების მიხედვით.

3.2. სავარგულების იდენტიფიკაცია ჰაბიტატების მიხედვით, სავარგულების ეკოლოგიური და ბიოლოგიურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შეფასება; სავარგულების სამონადირეო-ტიპოლოგიური დახასიათება

სავარგულების იდენტიფიკაცია ჩატარდა სატყეო-ტიპოლოგიური, გეობოტანიკური და აგრო ლანდშაფტების ერთეულების საბინადრო პირობების სხვაობებისა და ერთობლიობის თვისებების გათვალისწინებით. სავარგულების ტიპოლოგიური იდენტიფიკაციის პროცესში შეფასებული იქნა მათი ძირითადი თვისებები – კვების, თავშესაფარის, ბუდობის და ბუნაგობის, ნამატის დაბადებისა და გამოზრდის, არახელსაყრელ ექსტრემალურ პირობებში გადარჩენის, სეზონური და დღე-ღამური ადგილ-გადანაცვლების პირობები და ანტროპოგენური უარყოფითი ზემოქმედების დონე. სულ სავარგულების აღწერისა და შეფასების პროცესში მათი თვისებები და ხარისხი შეფასებულ იქნა ხუთიდან თხუთმეტამდე პარამეტრით. სანადირო ცხოველების დღე-ღამური და სეზონური საბინადრო სტაციები დადგენილ იქნა მათი ფაქტიური იქ არსებობით, ხოლო რიგი სახეობებისა, რომლებიც ბინადრობდნენ ათი წლის წინ და ამჟამად აქ აღარ გვხვდებიან, ადგილობრივი მოსახლეობის გამოკითხვით – ტყის მცველები, მონადირეები, მწყემსები. სამონადირეო სავარგულების ტიპებად გამოყოფილ იქნა საბინადრო თვისებების ფიტო და აგროცენოზები. სამონადირეო სავარგულების ტიპების მინიმალურ ფართობად განისაზღვრება:

- ტყით დაფარულ სავარგულებში – 5 ჰექტარი
- ბუჩქნარებით და ბალახით დაფარულ სავარგულებში – 0,5 ჰექტარი.

თითოეული სახეობის გარეული ცხოველის შესაფერისი საბინადრო სავარგულების ფართობი განისაზღვრა დღე-ღამური, სეზონური და წლიური საბინადრო სტაციების გენერალიზაციის წესით. ამ ფართობებში ავტომატურად გაერთიანდა ყველა ტყით დაფარული უბანი, რომელთა ფართობი იყო 5 ჰექტარზე ნაკლები. ტყით, ბუჩქნარით და ბალახით დაფარულ სავარგულებში ცალკეულ ტიპებად გამოყოფილი იქნა ისეთი გაბატონებული სახეობებით წარმოდგენილი ფართობები, რომლებსაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვთ ცხოველთა საბინადრო პირობების შექმნაში. სოჭნარები – სამონადირეო სავარგულების ამ ტიპში სეზონურად ბინადრობენ შუა ტყის ზოლის და მთამაღალის ზონის

ცხოველები. შუა ტყის ზოლის ცხოველებისათვის სოჭნარი არის საზაფხულო საბინადრო ადგილები, ხოლო მთამაღლის ზონის ცხოველებისათვის ზამთრის საბინადრო სტაციები. ნამკნარები – საშუალო ან საშუალოზე დაბალი ხარისხის სავარგულები. ცხოველები გამოიყენებენ მხოლოდ თავშესაფარისათვის და ხანგრძლივად ამ ფართობებში არ ბინადრობენ.

ფიჭვნარები – ბუნებრივი და ხელოვნური წარმოშობის კორომები ქმნიან განსხვავებული ტიპის ადგილსამყოფელს. ძირითადად სანადირო ცხოველების ზაფხულის ადგილსამყოფელი.

მუხნარები – უხვნაყოფიანი სავარგულები, ცხოველთა საბინადრო სტაციები წლის ცივ პერიოდში. უხვმოსავლიანობის პერიოდი 3 წელი. თავშესაფრის პირობები მაღალი ხარისხის ზაფხულში და კარგი ხარისხის ზამთარში.

კორომები - განთავსებულია სამხრეთის, სამხრეთ-დასავლეთის და სამხრეთ-აღმოსავლეთის ექსპოზიციის ფერდობებზე.

წიფლნარები – გარეული ცხოველების წლის თბილი პერიოდის ცხოველთა საბინადრო სტაციები. კორომები განთავსებულია ჩრდილოეთის, ჩრდილო- დასავლეთის და ჩრდილო-აღმოსავლეთის ექსპოზიციის ფერდობებზე. მოსავლიანობის პერიოდიზმი, კერძოდ, უხვმოსავლიანობა შეადგენს 3-5 წელიწადს. თავშესაფრის პირობები ზაფხულში მაღალი ხარისხის, ზამთარში კარგი ან საშუალო ხარისხის. რცხილნარები – ზღვის დონიდან სიმაღლის, დაქანების და ექსპოზიციების მიხედვით არის გარეული ცხოველებისათვის ცივი პერიოდის ადგილსამყოფელი. ახალგაზრდა კორომები გამოირჩევა მაღალი სიხშირით და აქვთ თავშესაფრის კარგი პირობები, ხოლო მწიფე ასაკისა ქმნიან გამჭვირვალე კორომებს და თავშესაფრის პირობები ზამთრის პირობებში დაბალია. შერეულ ფოთლოვანი ტყეები – სხვა და სხვა ჯიშის ტყემცენარეული საფარი, რომელთაც აქვთ თანაბარი, ნაკლებად განსხვავებული საბინადრო პირობები – ვერხვნარები, თხმელნარები, ტირიფნარები, არყნარები, იფნარები, ნეკერჩხლიანები და სხვ. თავშესაფრის პირობები საშუალო ან კარგი ხარისხის, კვების პირობები საშუალო ხარისხის. ცხოველთა დროებითი, ეპიზოდური საბინადრო სტაციები.

ცაცხვნარები – სამონადირეო სავარგულების აღნიშნული ტიპი წარმოდგენილია მცირე ფართობით. ძირითადად გამოიყენება სანერგე მასალის მისაღებად ნეკერის დასამზადებელი პლანტაციის შესაქმნელად.

პანტა – გაბატონებულია ცალკეულ უბნებში, რითაც იქმნება ცალკეული საკვებური ადგილები.

წყავიანები – სავარგულების ფართობში წარმოდგენილია თარგებად. სამონადირეო სავარგულების ეს ტიპი გამოირჩევა მაღალი ხარისხის თავშესაფრის და კვების პირობებით. ამ ტიპის არსებობით მკვეთრად იზრდება სავარგულების მოზაიკურობა, ანუ მათი საბინადრო პირობების ხარისხი.

სამოვრები – კვებისა და თავშესაფრის საშუალო ხარისხის მქონე სავარგულები, სადაც ხანგრძლივად მოქმედებს მაღალი დონის შეწუხების ფაქტორი. ტყით დაფარულ სავარგულებში საბინადრო პირობების შეფასება წარმოებდა ცალკეული კვარტლებისა და უბნების მიხედვით. კვების პირობები – გაბატონებული სახეობების ნაყოფიერება, უხვმოსავლიანობის პერიოდიზმი, ხნოვანობა, სიხშირე, განახლება;

- ქვეტყის არსებობა, მათში ნაყოფისმომცემი სახეობების სიხშირე;

- ნიადაგის საფარში საკვები ბალახეული და მაღალდეროიანი მცენარეების გავრცელება და სიხშირე;

- თავშესაფრის პირობები – დღე-ღამური და სეზონური საბინადრო სტაციების ცხოველების მიერ არჩევითობის დადგენა მათში შემთხვევითი, დროებითი, მოკლევადიანი და გრძელვადიანი საბინადრო ადგილების განსაზღვრა;

- ბუდობის ან ბუნაგობის, ნამატის დაბადებისა და გამოზრდის სტაციების გამოვლინება;
- სეზონური ადგილ-გადანაცვლების, ცხოველების დასვენების, გამოზამთრების და გადარჩენის შესაძლებლობა;
- ექსტრემალური არახელსაყრელი კლიმატური მოვლენების ხასიათი და პერიოდიზმი;
- ანტროპოგენური უარყოფითი ზემოქმედების ფაქტორების ხასიათი და მათი პირდაპირი და არაპირდაპირი გამოვლინება. ბუჩქნარ-ბალახიან, გატყევებული ველობების, სათიბების და სამოვარი სავარგულების საბინადრო პირობების შეფასება წარმოებული იქნა დომინანტი მცენარეული საფარის ფართობების მიხედვით - სიხშირე, სიმალე, ნაყოფიერება, პროექციული დაფარვის მაჩვენებელი, რელიეფის სიმარტივე და სირთულე. სამეურნეო ათვისებისა და გამოყენების პერიოდიზმის სახეობები და ხასიათი. სავარგულებში ცხოველთა არსებობის პირობების შეფასების და ხარისხის დადგენის პროცესში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია მათი მოზაიკურობის ხვედრითი მაჩვენებელი. ეს მაჩვენებელი განისაზღვრა სხვა და სხვა ტიპის სავარგულებს შორის მომიჯნავე ტყისპირა და ველისპირა საზღვრების საერთო სიგრძის შეფარდებით. მეურნეობის ტერიტორიის სავარგულების ტევადობა, როგორც ცხოველთა სახეობრივი სიმდიდრის, ისე რიცხოვნობის მაჩვენებლების მიხედვით, განპირობებულია პირველადი (ბუნებრივი) ან მეორადი (ადამიანის ან ბუნებრივ-კლიმატური)2.758) ხასიათის ფაქტორის, პერიოდული ან ერთჯერადი ექსტრემალური გამოვლინებით. ამ თვალსაზრისით მეურნეობის ტერიტორიაზე არის ცხოველთა არსებობის ოპტიმალური ბუნებრივი პირობები, რომლებიც ეპიზოდურად დამძიმებულია ყინვებით, მაღალთოვლიანობით, წყალდიდობით, მეწყერებით, ქარებით. ყველაზე მნიშვნელოვანი უარყოფითი ზემოქმედების ფაქტორები ატარებენ ანტროპოგენურ ხასიათს, რომელშიც მთავარი მოუწესრიგებელი ნადირობა და თევზჭერაა. მერქნითი რესურსებით სარგებლობა ატარებს შემდეგ ხასიათს:
 - სამასალე მერქნის რესურსები ხელმისაწვდომ ადგილებში ათვისებულია, ხოლო რთული რელიეფის გამო ათვისებულია რიგ უბნებში, ვინაიდან მისი ტრანსპორტირებისათვის გზების შეყვანა არახელსაყრელს ხდის ამ მარაგის ათვისებას; სატყეოს ტერიტორიაზე გვხვდება ცალკეული უბნები, სადაც არის ხელუხლებელი კორომები და შენარჩუნებულია პირვანდელ მდგომარეობაში.
 - საშუაშე მერქანი მოიპოვება და გამოიყენება ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ, ასევე ხელმისაწვდომი ადგილებიდან, სოფლებისა და ტყეში არსებული გზების სიახლოვეს. მათგან დაშორებულ უბნებში საშუაშე მერქნის რესურსები თითქმის არ არის ათვისებული. სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე არსებული უარყოფითი ფაქტორების შეზღუდვა, შემცირება და განეიტრალება მისი გაძლიერების პროცესში არ არის დაუძლეველი ამოცანა, ვინაიდან მის მიზანდანიშნულებაში ჩადებულია ადგილობრივი მოსახლეობისათვის სამუშაო ადგილების შექმნა, ხოლო მატერიალური დაინტერესება და სტიმულირება შეზღუდავს სავარგულების არარაციონალური სარგებლობით გამოწვეულ უარყოფით ფაქტორებს.

თავი 4

სანადირო ცხოველების რესურსის შეფასება

4.1. სანადირო ცხოველების სახეობრივი სიმდიდრე .

სანადირო ცხოველების სახეობრივი მრავალფეროვნება სავარგულებში გამოიხატება ძირითადადში მკვიდრი მობინადრე სახეობებით: შველი, გარეული ღორი, კურდღელი, მგელი, მელა, კვერნა, მაჩვი. შველი – ბინადრობს სავარგულების მთელ ფართობში. ძირითადი საბინადროსტაციები მდებარეობს წიფლნარებში. ზაფხულის პერიოდში იწევს ტყის ზედა 25 ზოლში, ინაცვლებს წიფლნარების ზედა ზოლში, სადაც ბინადრობს აგრეთვე

მეჩხერებში. ზამთრის პერიოდში ეშვება ჭალის თხმელნარ-ვერხვნარებამდე. საბინადრო სტაციებია წიფლნარების ქვედა ზოლი, მუხნარები, რცხილნარები და ჯაგრცხილნარები. გარეული ღორი – წიფლნარი და მუხნარი ტყეების ბინადარია, ზაფხულობით იწევს ტყის ზედა ზოლში, ხოლო ზამთრობით ეშვება ჭალის თხმელნარ-ვერხვნარებამდე. გარეული ღორი – მეურნეობის ტერიტორიაზე იშვიათად გვხვდება. აღრიცხვის სამუშაოების შედეგების მიხედვით შეიძლება ითქვას, რომ გარეული ღორი მეურნეობის ტერიტორიაზე უფრო "სტუმრის" სტატუსით სარგებლობს, ვიდრე ძირითადი ბინადარი. აღნიშნულია გარეულის ღორის კვალი გოჭებთან ერთად. ღორი წიფლნარი და მუხნარი ტყეების ბინადარია. ზამთრობით ეშვება ჭალის თხმელნარ-ვერხვნარებამდე, ხოლო ზაფხულობით ტყის ზედა ზოლში იწევს. კურდღელი – ბინადრობს როგორც ტყის ზედა ზოლში, ისე ჭალისპირა სავარგულებში. ძირითადი საბინადრო სტაციებია ტყე-ველიანი სავარგულები, ვერტიკალურად ვრცელდება ჭალის ტყეებიდან სუბალპურ ზონამდე. მგელი – ბინადრობს სავარგულების მთელ ფართობში, გააჩნია საბუნაგე ადგილები. სავარგულებში საბინადრო სივრცე საკმარისია ერთი ოჯახისათვის (3-5 სული). მეორე ოჯახისათვის ტერიტორიის შიგნით საბუნაგე პირობები არ არის, ხოლო საარსებო სივრცე აქვს ტერიტორიის გარეთ. კვერნა – ბინადრობს ძირითადად ტყიანი სავარგულების ფართობში, ჭალის ტყეებიდან სუბალპური ზონის ჩათვლით - სავარგულების მთელ ფართობზე. მელა – ბინადრობს ძირითადად ტყე-ველიან სივრცეებში, მაგრამ ითვისებს სავარგულების მთელ ფართობს, ძირითადად ტყე-ველიანი ველის მობინადრეა.

მაჩვი – საბინადრო სივრცე შეზღუდულია სოროების მოწყობის შესაძლებლობით. ბინადრობს წიფლნარებში, აგრეთვე ჭალისპირა თხმელნარ-ვერხვნარებში და პანტიანებში ანუ ტყიანი სავარგულების იმ ნაწილებში, სადაც ნიადაგის ფენის სისქე საკმარისია სოროების მოსაწყობად. გარდა ჩამოთვლილისა, არის გარეული ფრინველების რამდენიმე სახეობა მობუდარი და არამობუდარი ტრანსმიგრანტები, კერძოდ:

ტყის ქათამი - საშემოდგემო გადაფრენის, ანუ შემოდგომა-ზამთრის პერიოდში მოკლე დროით ჩერდება ტყის ქვედა ზოლში და ჭალებში - ჭალისპირა თხმელნარ-ვერხვნარებში და იფლნარების ქვედა ზოლში.

ქედანი - ბინადრობს ბუდობის პერიოდში, წიფლის მოსავლიან წლებში რჩება გვიან შემოდგომამდე, ზამთარში ინაცვლებს ბარის ზონის ტყეებში.

გარეული იხვი – საგაზაფხულო გადაფრენის პერიოდში ეპიზოდურად აღინიშნება ჭალებში.

4.2. სანადირო ცხოველების გავრცელება, განსახლება და განთავსება საბინადროდ შესაფერის სავარგულებში.

სანადირო ცხოველების საბინადრო პირობების ხარისხის განსაზღვრის პროცესში ძირითადი კრიტერიუმია იმ მაღიმიტირებელი ფაქტორების გამოვლენა, რომლებიც პირდაპირი ან არაპირდაპირი ზემოქმედებით ზღუდავენ სავარგულებში სანადირო ცხოველების სახეობრივ სიმდიდრეს, მათ გავრცელებას, განსახლებას და განთავსებას სანადიროდ შესაფერის სავარგულებში. შველი შეზღუდულია იმით, რომ ტყეების თითქმის ნახევარი მდებარეობს 35-45 გრადუსიანი დაქანების ფერდობებზე და არ წარმოადგენს მკვეთრად საბინადრო სტანციებს. მისი შიდა ტერიტორიული გავრცელება და განსახლება ლიმიტირებულია ამ ფაქტორით. პოპულაცია განთავსებულია ქედების და სერების ქვედა ნაწილში, გავაკების საზღვარზე, აგრეთვე ტყის გორაკბორცვიან მთელ რელიეფში. კურდღლის გავრცელების და განსახლების სივრცე არის მხოლოდ ტერიტორიის პერიმეტრის გარეთ, ხოლო პერიმეტრის შიგნით სულაღობა განაწილებულია თანაბრად. მგელი ბინადრობს ოჯახურ-ტერიტორიული პრინციპით და საკონტროლო ტერიტორიები დაყოფილი აქვთ მდინარე რიცეულას საზღვრით. მელა და მაჩვი გავრცელების და განსახლების პირობების მხრივ შეზღუდული არიან სოროების მოსაწყობი ადგილების

სიმცირით. განთავსების ადგილები ხელსაყრელი მდებარეობით მთლიანად ათვისებულია მათ მიერ. კვერნა არ არის შეზღუდული რაიმე არახელსაყრელი ფაქტორებით, ვინაიდან ტერიტორიაზე ბევრია გადაბერებული, ფულუროიანი ხეები, რომლებიც მათი განთავსების ძირითადი ადგილებია.

4.3. სანადირო ცხოველების დასახლების სიმჭიდროვე შესაფერის საბინადრო სავარგულების ტერიტორიაზე და ტიპოლოგიურ ერთეულებში.

სამონადირო მეურნეობის გაძღოლის პრაქტიკაში აპრობირებულია სხვადასხვა კატეგორიის სავარგულების ოპტიმალური ტევადობა, ანუ გარეული ცხოველების თითოეული სახეობის ოპტიმალური რიცხოვნობა ფართობის გარკვეულ ერთეულზე, რომელიც არ არღვევს ეკოსისტემის ბალანსს და შენარჩუნებულია მისი მდგომარეობა. სამონადირო მეურნეობის გაძღოლის პრაქტიკაში გარეული ცხოველების საბინადრო სავარგულების არსებობის პირობების ხარისხის შეფასებისათვის აპრობირებულია ბონიტეტების სხვადასხვა გრადაციის სკალები, კერძოდ, სამიდან თოთხმეტ ბალამდე. ბონიტირების სკალა სარწმუნოდ ასახავს სავარგულების ხარისხობრივ თვისებებს და საკმარის დონეზე გვიჩვენებს სხვადასხვა კატეგორიის სავარგულების შესაძლებლობას ფართობის გარკვეულ ერთეულზე (100 ან 1000 ჰექტარზე) დაიტოს ცალკეული სახეობის სანადირო ცხოველების გარკვეული რაოდენობა (რიცხოვნობა). გარეული ცხოველების საბინადრო სავარგულების არსებობის პირობების ხარისხის შეფასება სავარგულების ტევადობის მაჩვენებლებში აისახება სამი ძირითადი და ორი შუალედური კატეგორიით.

1. ძირითადი

- ა) დასახლების სიმჭიდროვის და რიცხოვნობის მაქსიმუმი.
- ბ) დასახლების სიმჭიდროვის და რიცხოვნობის ოპტიმუმი.
- გ) დასახლების სიმჭიდროვის და რიცხოვნობის პესიმუმი.

2. შუალედური

- ა) დასახლების სიმჭიდროვის და რიცხოვნობის საშუალოზე მაღალი კატეგორია, საექსპლუატაციო გარანტი.
- ბ) დასახლების სიმჭიდროვის და რიცხოვნობის საშუალოზე დაბალი კატეგორია, რიცხოვნობის მინიმუმი. შუალედური კატეგორიების მაჩვენებლების მიხედვით განისაზღვრება რიცხოვნობის დინამიკის ტენდენცია, საშუალო, საშუალოზე მაღალი და მაქსიმუმი რიცხოვნობა უზრუნველყოფს სტაბილურ ყოველწლიურ ბიოლოგიურ და სამეურნეო პროდუქტულობას. რიცხოვნების მინიმუმის მაჩვენებელი არის ის დონე, საიდანაც გარეულ ცხოველს შეუძლია ბუნებრივი არწარმოების ხარჯზე აღიდგინოს ოპტიმალური რიცხოვნობა. რიცხოვნობის პესიმუმი წარმოადგენს გარეული ცხოველის გადაშენების რეალურ საფრთხეს. ამ შემთხვევაში ბუნებრივი აღწარმოების ხარჯზე რიცხოვნობა ვეღარ აღდგება ოპტიმუმამდე, რაც მოითხოვს რესტიკინგის ან რენტროდუქციის ელონისძიებების განხორციელებას. სამონადირო სავარგულების თითოეული ცალკეული ტიპი წარმოადგენს გარკვეული სახეობის გარეული ცხოველების საბინადრო სივრცეს. მას საწყისად გააჩნია ბუნებრივი თვისებები, რომელთა ერთობლიობა განსაზღვრავს გარეული ცხოველების ამა თუ იმ სახეობის საბინადრო პირობების ხარისხს. სამონადირო სავარგულების ბუნებრივი თვისებები ცვალებადია დროში და სივრცეში, მათში მიმდინარეობს ბუნებრივი სუკცესიური პროცესები ან ხდება მათი ტრანსფორმირება ადამიანის სამეურნეო გამოყენების შედეგად. სამონადირო მეურნეობის გაძღოლის პრაქტიკაში აუცილებელ ღონისძიებას წარმოადგენს სავარგულების მდგომარეობის მუდმივი და პერიოდული კონტროლი. უწყვეტი მონიტორინგი ხორციელდება სეზონური ფენოლოგიური დაკვირვებებისა და აღწერების ხერხით. პერიოდული მონიტორინგი ხორციელდება ერთწლიან მონაკვეთებში და ტარდება სავარგულების მდგომარეობის გენერალური რევიზიისა, გარეული ცხოველების საბინადრო პირობების შეფასების და

ხარისხის დადგენის მზინით. სანადირო ცხოველების დასახლების სიმჭიდროვისა და რიცხოვნობის მაჩვენებლებს, თავისი სტატუსის შესაბამისად მინიჭებული აქვთ ბიოლოგიური წარმადობის განმსაზღვრელი კრიტერიუმი და ხარისხობრივი კატეგორია:

1. დასახლების სიმჭიდროვის და რიცხოვნობის მაქსიმუმი ბიოლოგიური წარმადობა – 250%, - I კატეგორია;
2. დასახლების სიმჭიდროვის და რიცხოვნობის საექსპლოატაციო გარანტი ბიოლოგიური წარმადობა – 150% - II კატეგორია;
3. დასახლების სიმჭიდროვის და რიცხოვნობის ოპტიმუმი ბიოლოგიური წარმადობა – 100% - III კატეგორია;
4. დასახლების სიმჭიდროვის და რიცხოვნობის მინიმუმი ბიოლოგიური წარმადობა – 50% - IV კატეგორია;
5. დასახლების სიმჭიდროვის და რიცხოვნობის პესიმუმი ბიოლოგიური წარმადობა – 25% - V კატეგორია.

სანადირო ცხოველების შესაფერისი სავარგულების ტიპების მიხედვით განისაზღვრება ხარისხობრივი კატეგორიები თითოეული სახეობის მთელი შესაფერისი საბინადრო ტერიტორიისათვის, რომელთა საფუძველზეც წარმოებს ყველა დანარჩენი საპროგნოზო ბიოლოგიურ-ეკონომიკური მაჩვენებლების გაანგარიშება. სანადირო ცხოველების დასახლების სიმჭიდროვისა და რიცხოვნობის პოტენციალური შესაძლებლობის განსაზღვრა და ამის საფუძველზე საექსპლოატაციო ნორმების დადგენა სარწმუნო მაჩვენებლებში ხორციელდება სტატისტიკურ-ბიომეტრული ანალიზისა და პროგნოზის ხერხით. ქვემოთ მოტანილ ცხრილებში მოცემულია სამონადირეო მურნეობის ტერიტორიაზე გავრცელებულ სანადირო ცხოველთა რიცხოვნობა და დასახლების სიმჭიდროვე 1000 ჰა-28 ზე. აგრეთვე, შესაფერის საბინადრო სავარგულებში მობინადრე ცხოველების პოტენციური და ოპტიმალური რიცხოვნობა და დასახლების სიმჭიდროვე.

ფართობებში არ ბინადრობენ.—სანადირო ცხოველების აღრიცხვის, დასახლების სიმჭიდროვისა და საერთო რიცხოვნობის დასადგენად გამოყენებულ იქნა აღრიცხვის შერწყვითი მეთოდები, კერძოდ სტრატეგიკაციის მეთოდი.

სამონადირეო მურნეობის ტერიტორია დაიყო სამ სტრატად №1 სტრატი – 274ჰა, №2 სტრატი – 1365ჰა, №3 სტრატი – 686ჰა, (2011 წლის აღრიცხვის შედეგები მოცემულია №1 ცხრილში).

ცხრილი №1

№	სახეობა	სტრატის №	სტრატის ფართობი	ინდივიდთა ოდენობა
1.	შველი	1	274	5
2.	შველი	2	1365	19
3.	შველი	3	686	9
4.	გარეული ღორი	1	274	5
5.	გარეული ღორი	2	1365	21
6.	გარეული ღორი	3	686	12
7.	მელა	1	274	5
8.	მელა	2	1365	12
9.	მელა	3	686	7
10.	კურდღელი	1	274	8
11.	კურდღელი	2	1365	19
12.	კურდღელი	3	686	9

13.	მანვი	1	274	10
14.	მანვი	2	1365	15
15.	მანვი	3	686	5
16.	მგელი	1	274	10
17.	მგელი	2	1365	20
18.	მგელი	3	686	11
19.	კვერნა	1	274	6
20.	კვერნა	2	1365	15
21.	კვერნა	3	686	6
22.	ტურა	1	274	6
23.	ტურა	2	1365	22
24.	ტურა	3	274	12

ჩვენს მიერ სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე ხორციელდება სათანადო დაკვირვება ცხოველთა სამყაროს ობიექტების მდგომარეობის დინამიკაზე. ვინაიდან ყოველი კონკრეტული სახეობა დაკვირვებისათვის მოითხოვს სპეციფიკურ მეთოდოლოგიას, სამონადირეო მეურნეობის შექმნაზე სპეციალური ღიჯენზის მიღებისთანავე ჩვენს მიერ იქნა დასმული საკითხი არასამთავრობო ორგანიზაციების წინაშე ამ საქმეში მეთოდოლოგიური და პრაქტიკული დახმარების გაწევის შესახებ. ამ ეტაპზე ჩვენი მიდგომა მონიტორინგის წარმოებისათვის დაახლოებით შემდეგნაირია:

1. სახელმწიფო ინსტიტუტების ხელშეწყობა მონიტორინგის განხორციელების საქმეში; არასამთავრობო ორგანიზაციების ხელშეწყობა მონიტორინგის განხორციელების საქმეში;
2. ადგილობრივი მოსახლეობის და მმართველობის ორგანოების ხელშეწყობა მონიტორინგის განხორციელების საქმეში;
3. შიდასამეურნეო მონიტორინგი ბიოლოგიური რესურსების შენარჩუნების, დაცვის და აღწარმოების საჭიროებიდან გამომდინარე.

ყოველწლიური მონიტორინგი ტარდება სანადირო სახეობებზე მეურნეობის ეგერებისა და მოწვეული სპეციალისტების მეშვეობით:

ცხრილი №2
(2011 წლის მონაცემებით)

№	სანადირო ცხოველების სახეობები	შესაფერისი საბინადრო სავარგულების ფართობი (ჰა)	რიცხოვნობა	დასახლების სიმჭიდროვე 1000 ჰა-ზე
1.	შველი	2000	16	8
2.	გარეული ღორი	1500	7	5
3.	მელა	1900	17	9
4.	კურდღელი	1792	18	8
5.	მანვი	1900	24	12
6.	კვერნა	1000	20	20
7.	მგელი	1500	6	4

4.4. სანადირო ცხოველების დაცვა, აღწარმოება და სამეურნეო გამოყენება.

სამონადირეო სავარგულების ბიოლოგიური პროდუქტიულობა წარმოადგენს სანადირო ცხოველების წლიური ნამატის მიღებას და შენარჩუნების რეალურ მაჩვენებლებს. შესაფერისი საბინადრო სავარგულების ფართობში შეიძლება იბინადროს მხოლოდ იმ რაოდენობის სანადირო ცხოველებმა, რამდენი საარსებო სივრცეც გააჩნია ამა თუ იმ სახეობას. სამონადირეო სავარგულების სამეურნეო პროდუქტიულობა განისაზღვრება ყოველწლიურად მოპოვებისათვის დაშვებული რიცხოვნობით. ეს დანაკარგი არ უნდა იყოს იმაზე მეტი, რისი შევსებაც ბუნებრივი აღწარმოების ხარჯზე შეუძლია ამა თუ იმ სახეობის სანადირო ცხოველებს. ექსტენსიური ფორმის სამონადირეო მეურნეობაში, სადაც არ ხორციელდება რაიმე მნიშვნელოვანი მოცულობის სანადირო ცხოველების დაცვის, შენარჩუნებისა და აღწარმოების ხელშემწყობი ღონისძიებები, მოპოვების ფორმები დგინდება ძალიან დაბალ დონეზე. სამონადირეო მეურნეობის ინტენსიფიკაცია, ანუ საჭირო სახეობების და მოცულობის ბიოტექნიკური ღონისძიებების ყოველწლიური განხორციელების ხარჯზე, სამონადირეო სავარგულების ტევადობა საგრძნობლად იზრდება, რის გამოც უფრო მაღალ დონეზე იწვევს ბიოლოგიური და სამეურნეო პროდუქტიულობის მაჩვენებლები. შედეგად დგინდება რაციონალურად მოპოვების ნორმები. ამავე დროს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს უშუალოდ მოპოვების პროცესის ორგანიზაციას, რომელიც უნდა წარმოებდეს დამზოგავი ხერხებით და საჭიროზე მეტი შეწუხების ფაქტორი არ შეიტანოს სავარგულებში.

სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიის ძირითადი ნაწილი, გარდა შიდასამეურნეო ტერიტორიული მიზნობრივი ერთეულებისა და მათგან ერთი კილომეტრის რადიუსის გარეთ, განკუთვნილია ნადირობის პროცესის ჩასატარებლად. ნადირობა სამონადირეო მეურნეობის სავარგულებში ხდება კანონით დადგენილი წესით, საქმიანობის გაძლოლაზე მიღებული და ცხოველთა მოპოვებაზე მიღებული გენერალური ლიცენზიების პირობების განუხრელი დაცვით. რიგ განსაკუთრებულ შემთხვევაში, სამეცნიერო და ვეტსანიტარული კვლევებისა და ექსპერტიზისათვის, სამონადირეო მეურნეობის ადმინისტრაცია დამატებით აღძრავს საკითხს საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს წინაშე, რომელიც განიხილავს და გადაწყვეტს ამ საკითხის მიზანშეწონილობას. გარდა ნადირობისა და სალიცენზიო ცხოველების მოპოვებისა, სამონადირეო მეურნეობა განახორციელებს გარეული ნადირ-ფრინველის ცოცხლად დაჭერას, მათ ვოლიერულ შენახვას, ქვეყნის შიგნით და გარეთ შესყიდვასა და გაყიდვას, გაცვლას, სავარგულებში განსახლებასა და სხვა. სამონადირეო მეურნეობაში იგეგმება სანადირო ცხოველთა დაცვისა და აღწარმოების ღონისძიებების ჩატარება. უპირველეს ყოვლისა ძალზედ მნიშვნელოვანია მათი ბრაკონიერებისაგან დაცვა, რისთვისაც სამონადირეო მეურნეობას ჰყავს ეგერები, რომლებიც სისტემატურ შემოვლას და კონტროლს ახორციელებენ ტერიტორიაზე. უკანონო ტყითსარგებლობის და ნადირობის აღმოჩენის შემთხვევაში, დაუყოვნებლივ ეცნობება შესაბამის სამსახურებს აღნიშნულის შესახებ და მოხდება მათთან თანამშრომლობა დამრღვევის გამოვლენის მიზნით. აღნიშნული ღონისძიებები ხელს შეუწყობენ ცხოველთა გამრავლებას და მათი არსებობისათვის სათანადო პირობების შექმნას.

სამონადირეო მეურნეობის მიერ მოხდება (მონიტორინგისა და აღრიცხვის შდეგებზე დაყრდნობით) მტაცებელ ცხოველთა რიცხოვნების რეგულირება, რათა მოხდეს ჩლიქოსნების და ფრინველთა რიცხოვნების ზრდა. ასევე დაგეგმილია დამატებითი ხელშემწყობი ღონისძიებების ჩატარება, კერძოდ საბინადრო პირობების ხარისხის გაუმჯობესება შველის, გარეული ღორის, კურდღლის რიცხოვნების გაზრდისათვის. განხორციელდება ბიოტექნიკური ღონისძიებები, რაც ასევე ძმლავრ ბერკეტს წარმოადგენს ცხოველთა რიცხოვნობის ზრდისა და მათთვის ხელსაყრელი პირობების შექმნისათვის. ამ

ეტაპზე სამონადირეო მურნეობა არ გეგმავს სანადირო ცხოველთა შემოყვანას ტერიტორიაზე. თუმცა შემდგომში დაგეგმილია ამ ქმედებების განხორციელება. ამ ეტაპზე მიმდინარეობს მუშაობა გარეული ღორის შემყვანასთან დაკავშირებით და მისი დასრულების შემდეგ, როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, მოხდება სათანადო ქმედებების დაგეგმვა-განხორციელება, საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად. აღწარმოების ქმედებები განხორციელდება შემდეგნაირად: სამონადირეო მურნეობის სავარგულებში სანადირო ცხოველების შემოყვანა და განსახლება უნდა განხორციელდეს მიზნობრივი შერჩევის გზით, წინასწარი კვლევის საფუძველზე. პირველ რიგში უნდა განხორციელდეს იმ ცხოველების რეინტროდუქცია და რესტოკინგი, რომლებიც ისტორიულად ბინადრობდნენ სამონადირეო მურნეობის სავარგულებში და არახელსაყრელი პირობების ზემოქმედების გამო გადაშენდნენ ამ ტერიტორიიდან, ან დარჩენილია მათი ძალზედ მცირერიცხოვანი პოპულაცია (მაგალითად, გარეული ღორი, სხვა სანადირო სახეობები). მეორე რიგში შეირჩევა ნადირ-ფრინველის ისეთი სახეობები, რომლებიც სამონადირეო მურნეობის ტერიტორიაზე არასდროს აღნიშნულად, მაგრამ სხვა ანალოგიურ ბუნებრივ-კლიმატურ ზონებში კარგად გადიან აკლიმატიზაციის პროცესს და ხდება მათი ნატურალიზაცია ახალი ადგილამყოფელის პირობებში. ამ მიზნით შეირჩევა საქართველოში მობინადრე, არა უცხო ინვაზიური სახეობები, რადგან უცხო სახეობების შემოყვანა (ინტროდუქცია) აკრძალულია საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად. აღნიშნულის განსახორციელებლად გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში, სახეობების შერჩევისას მოხდება მათი წინასწარი კვლევა, ახალ საბინადრო გარემოსთან შეგუების შესაძლებლობის განსაზღვრის და სხვა სახეობების არსებობა-გამრავლებისთვის ხელის შეშლის თავიდან აცილების მიზნით. ხოლო მართვის გეგმაში შეტანილ იქნება სათანადო ცვლილებები, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით. ზოგადად, როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, გეგმა ითვალისწინებს სამეურნეო და რეკრეაციული გამოყენებისათვის განკუთვნილი მართვადი ეკოსისტემის ორგანიზაციასა და გაძლიერებას. სამონადირეო მურნეობის განვითარების სტრატეგია გამიზნულია ტერიტორიის ბიო-ეკონომიკური პოტენციალის ეფექტური გამოყენებისათვის, რომლის ძირითად არსს წარმოადგენს სისტემური მიდგომის პრინციპი – სამონადირეო ბუნებათსარგებლობა განხორციელდეს ეკოსისტემის კომპონენტების თანაზომიერებისა და ურთიერთკავშირების შენარჩუნებითა და მდგრადი განვითარებით. სამონადირეო მურნეობის გაძლიერების ეკონომიკური პარამეტრები დაფუძნებულია სავარგულების გრძელვადიანი, სტაბილური ბიოლოგიური და სამეურნეო პროდუქტულობის უზრუნველყოფის პრინციპზე, რომლის ძირითადი მიზანია სტაბილური ყოველწლიური ფინანსური შემოსავლის მიღება.

4.5. შესაფერის საბინადრო სავარგულებში მობინადრე ცხოველების პოტენციალური და ოპტიმალური რიცხოვნობა და დასახლების სიმჭიდროვე.

სანადირო ცხოველების აღრიცხვის დასახლების სიმჭიდროვისა და საერთო რიცხოვნობის დადგენიანათვის გამოყენებული იქნა სტრატეგიკაციის მეთოდი. პირველ რიგში გამოყოფილი იქნა სტრატეგების ჯგუფი, რისთვისაც ტერიტორია დაყოფილი იქნა სამ ნაწილად:

1. ზედა ზოლის ტყეები, ს. ზღ. დ. 1500-1950 მ. ფარგლებში, მოიცავს წიწვიანებსა და წიფლნარებს.
2. შუა ზოლის ტყეები, ს.ზღ. დ. 1000-1500 მ. ფარგლებში, მოიცავს მუხნარებს, წიფლნარებს, რცხილნარებს, წყავიანებს და ცაცხვიანებს.
3. ქვედა ზოლის და ქალის ტყეები, ზღ.დ. 750-1000 მ. ფარგლებში, მოიცავს მუხნარებს, რცხილნარებს, ჯაგრცხილნარებს, ვერხვნა რებს და თხმელნარებს. სტრატეგების თითოეულ ჯგუფში არის ველობები, სათიბები, სამოვრები,

ნასოფლარები, კლდეები და ნაშალები. სტრატების ჯგუფებში გამოყოფილი იქნა ცალკეული სტრატები, საშუალო ფართობით 500 ჰექტარის ფარგლებში, სადაც უშუალოდ წარმოებდა სანადირო ცხოველების აღრიცხვა. სამონადირეო სავარგულების ის ტიპები, რომელთა ფართობი არის 500 ჰექტარზე ნაკლები, არ გვადლევს სარწმუნო ინფორმაციას სანადირო ცხოველების რიცხოვნებაზე, მაგრამ ზრდიან სავარგულების მოზაიკურობის ხარისხს. სანადირო ცხოველების დასახლების სიმჭიდროვე და რიცხოვნობა დადგენილი იქნა ძირითადი ტოპოლოგიური ერთეულებისა და მთელი შესაფერისი საბინაო ფართობისათვის. სავარგულების სტრატეგიკაციის პრინციპის ერთ-ერთი ძირითადი განმსაზღვრელი პირობა არის სამონადირეო სავარგულების ხვედრითი წილი მთელს ფართობში, კერძოდ, ტყის სავარგულებზე მოდის 99% ფართობი, აქედან წიწვიანების წილია 39%, წიფლნარების – 30%, მუხნარების 14%, რცხილნარების 9% და ტყის დანარჩენი ფართობების 8%. საერთო ჯამში სააღრიცხვო ფართობმა მოიცვა სანადირო ცხოველების შესაფერისი საბინადრო სავარგულების 1500 ჰა, ანუ 43%-მდე.

4.6. ბიოტექნიკური ღონისძიებები - სანადირო ცხოველების დაცვის

შენარჩუნების, გამრავლების და განსახლების ხელის შეწყობი ღონისძიებები, სანადირო ცხოველების საბინადრო პირობების ხარისხის გაუმჯობესების ღონისძიებები.

სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორია განთავსებულია ტყის და მეორადი ალპური მდელოების მცენარეული ზონის ფარგლებში. განსხვავებული ბუნებრივ-კლიმატური პირობების გამო მეურნეობის სავარგულებში არის მცენარეთა სავეგეტაციო პერიოდის (210 დღე) დიდი ხანგრძლივობა, მოსავლიანობის პერიოდიზმი, მოსავლის სიუხვე და მისი ხელმისაწვდომობა გარეული ცხოველების მხრიდან.

გარეული ღორის სამონადირეო მეურნეობის სავარგულებში შემოყვანის, გამრავლების და განსახლების ხელშეწყობი ღონისძიებები.

სამონადირეო მეურნეობის სავარგულებში სანადირო ცხოველების შემოყვანა და განსახლება ზოგადად, უნდა განხორციელდეს მიზნობრივი შერჩევის გზით. მეურნეობაში სამომავლოდ დაგეგმილია გარეული ღორის შემოყვანა. გარეული ღორის შემოყვანისა და განსახლებისათვის სავარგულებში უკვე გატარებულია ბიოტექნიკური ღონისძიებების ცალკე კომპლექსური ღონისძიება – სავარგულები მომზადებულია ცხოველთა შემოყვანისათვის, ადპტაციისათვის და ნატურალიზაციისათვის. საბოლოო ჯამში აკლიმატიზაციის პროცესი შედგება ამ, ჩამოთვლილი ეტაპებისაგან. სამონადირეო მეურნეობის პრაქტიკაში ყველაზე მეტად ამართლებს ხელოვნური საბინადრო სტაციების – რემიზების მოწყობა, რაც იგეგმება კიდეც. ისინი იქმნება ველური კულტურების გამოყენებით ან ღია სავარგულებში და ასრულებს ერთდროულად თავშესაფრის და საკვებური მინდვრების ფუნქციას, ან ტყის ველობებში. რემიზებისა ან ბუნებრივ საადაპტაციო სტაციების ირგვლივ ეწყობა საკვებური მინდვრები, საკვებური მოედნები და წერტილები, სამარილეები, სარწყულელები და სხვა ბიოტექნიკური ნაგებობანი. შემდგომში, როგორც აღინიშნა, იგეგმება სამონადირეო მეურნეობაში განსახლებისათვის გარეული ღორის შემოყვანა. ქმედებები განხორციელდება შემდეგნაირად: შემოყვანილი გარეული ღორი 10-15 დღის საკარანტინო პერიოდში შენახულია ვოლიერებში, რომლებიც მოწყობილია საადაპტაციო სტაციების უშუალო სიახლოვეს. საკარანტინო პერიოდის დამთავრების შემდეგ ხდება ცხოველების გაშვება ვოლიერიდან. ცხოველის დღე-ღამური ცხოვრების ნირის შესაბამისად ვოლიერები იხსნება სადამოთი – შებინდებისას, ან დილით – გამთენიისას. ამ შემთხვევაში დაუშვებელია ცხოველების იძულებით გამოდევნა

ვოლიერებიდან, დაფრთხობა ან სხვა ფორმით შეწუხება. ცხოველები საკარანტინო პერიოდში ეზვევიან ვოლიერის პირობებს, მიაჩნიათ ის საიმედო თავშესაფრად და უჭირთ მისი დატოვება და უცნობ პირობებში გასვლა. სავარგულებში გაშვებული ცხოველები ვოლიერებს უბრუნდებიან ორი კვირიდან ექვს თვემდე დროის განმავლობაში, რისთვისაც პირველ დღეებში აქ ისევ ეძლევათ საკვების სრული ულუფა, ხოლო 10 – 30 დღის შემდეგ ეს ულუფა მცირდება. ერთი თვის შემდეგ, როდესაც ცხოველები შეეზვევიან საადაპტაციო სტაციებში კვებასა და დასვენებას, ვოლიერებში საკვების მიცემა მთლიანად წყდება, ხოლო კიდევ ერთი თვის შემდეგ ვოლიერებში შესასვლელელები იკეტება ამით გარეული ცხოველები იძულებული ხდებიან შეეგუონ საადაპტაციო სტაციებში დღე რამდენიმე ბინადრობას და დაიწყონ სრულფასოვანი “გაველურება”. იმ პერიოდიდან, როდესაც შემოყვანილი და სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე განსახლებული გარეული ღორები დაიწყებენ ნამატის მოცემას და გამოზრდას, რისთვისაც თვითონ განაწილდებიან შესაბამის საბინადრო სტაციებში, მიმდინარეობს ნატურალიზაციის ეტაპი. ბიოტექნიკურ ღონისძიებებთან ერთად, შედეგების ეფექტურობის გაზრდის თვალსაზრისით, განხორციელდება ცხოველთა დაცვის ქმედებები, რაც მოცემულია შესაბამის, დაცვის ქმედებების ამსახველ ქვეთავში. აქვე აღვნიშნავთ, რომ პრევენციული ღონისძიების სახით ჩატარდება ახსნა-განმარტებითი სამუშაოები ადგილობრივ მოსახლეობასთან არასასურველი შედეგების თავიდან აცილების მიზნით. მოხდება ტყის კორომების პერიოდული შემოწმება უკანონო ჭრებისა და მავნებელ-დაავადებათა კონტროლის მიზნით. ასევე ზემოთ აღნიშნული ქმედებების განხორციელებისას მოხდება ცხოველთა დაავადებების პრევენციის მიზნით ვეტერინარული შემოწმება. დაავადების აღმოჩენის შემთხვევაში გატარდება სათანადო ქმედებები, კანონმდებლობის შესაბამისად. სამონადირე მეურნეობას ამ ეტაპზე შტატში არ ჰყავს ვეტ-ექიმი და პერიოდულად ხორციელდება მისი ხელშეკრულების საფუძველზე მოწვევა. მომავალში შესაძლებელია იგი შტატში იქნას აყვანილი. ასევე იგეგმება ამ (ვეტ-მომსახურების და კონტროლის განხორციელების) მიზნით სპეციალური ფართის გამოყოფა ან მოწყობა. ბიოტექნიკური ღონისძიებებისათვის საჭირო: ინფრასტრუქტურა, ნათესები და სხვა განთავსდება სამონადირეო მეურნეობის საშენის უბანში და ასევე აღწარმოების უბანში.

4.7. სანადირო სამეურნეო გამოყენება, შესაძლებელი მოპოვების კვოტები; სამონადირეო მეურნეობის ეკონომიკური პოტენციალი.

მეურნეობის ტერიტორიაზე ჩატარებული საველე სამუშაოების მონაცემთა მიხედვით სავარგულებში ნადირ-ფრინველის სამონადირეო – საექსპლოატაციო რიცხოვნობა არასახარბიელოა. დღევანდელი მდგომარეობით აქ შესაძლებელია მხოლოდ გადამფრენი ფრინველების მოპოვება, ვინაიდან საერთო შეფასებით აბორიგენი ნადირ-ფრინველის რიგი სახეობების რიცხოვნობის დონე არის მინიმუმისა და კრიტიკული პესიმუმის დონეზე.

მიუხედავად სავარგულების დიდი მოზაიკურობისა და ცხოველთა საბინადრო თვისებების მაღალი ხარისხისა, სავარგულების ბიოლოგიური პროდუქტიულობის და სამონადირეო-საექსპლოატაციო რესურსების სამეურნეო პროდუქტიულობის დონის განსაზღვრა და ეკონომიკური შეფასება სანადირო ცხოველების რიცხოვნობის ოპტიმალური დონის მიღწევამდე საპროგნოზოა. სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე არსებული უარყოფითი ფაქტორების შეზღუდვა, შემცირება და განეიტრალება მისი გამდოლის პროცესში არ არის დაუძლეველი ამოცანა, ვინაიდან მის მიზანდანიშნულებაში ჩადებულია ადგილობრივი მოსახლეობისათვის სამუშაო ადგილების შექმნა, ხოლო მატერიალური დაინტერესება და სტიმულირება შეზღუდავს სავარგულების არარაციონალური

სარგებლობით გამოწვეულ უარყოფით ფაქტორებს. სანადირო ცხოველების რესურსების მდგომარეობის შესწავლის და შეფასების შედეგებიდან ბუნებრივად გამომდინარეობს სამონადირეო-სამეურნეო ღონისძიებათა

თანმიმდევრობა: რესურსების დაცვა, სახეობრივი სიმდიდრის და რიცხოვნობის შენარჩუნება, ინტენსიური ბიოტექნიკური ღონისძიებების საშუალებით აბორიგენი ნადირ-ფრინველის აღწარმოება და რიცხოვნობის ოპტიმალურ დონეზე დასტაბილიზირება, ხოლო ამის შემდგომ სამონადირეო-სამეურნეო სარგებლობის ღონისძიებების გეგმაზომიერი განხორციელება.

სამონადირეო მეურნეობის მოწყობის ერთ-ერთ მიზანს, ნადირობის გზით მისი რესურსების სამეურნეო გამოყენება წარმოადგენს. აღნიშნული პროცესი უნდა წარიმართოს იმგვარად, რომ მოხდეს რესურსის მდგრადი მოხმარება, რათა ზიანი არ მიადგეს რესურსს (ცხოველებს, მათ ჰაბიტატებს, ზოგადად ეკოსისტემას). ამდენად, დიდი მნიშვნელობა აქვს გარეული ცხოველების რაოდენობის სწორ აღრიცხვას და ცხოველთა სახეობების მიხედვით მოპოვების კვოტების განსაზღვრას. შესაძლებელია ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა სამეურნეო გამოყენებისა და შესაბამისად მეურნეობის ეკონომიკური პოტენციალის გაზრდისათვის. ბილიკებზე გარკვეულ დისტანციებზე დაიდგმება ფარდულები და კარვები. აშენდება სასტუმრო კოტეჯი, ტურისტებს მოემსახურებიან გამყოლები. ტურიზმი განვითარდება, როგორც მონადირეობის, ასევე მხოლოდ დამსვენებელთა და/ან ფოტომონადირეთა მომსახურების კუთხით. მოეწყობა და შეკეთდება სამარშრუტო ბილიკები და შიდა გზები.

გარეული ცხოველების ხელოვნური საშენი

ტერიტორიაზე საშუალოვადიან პერსპექტივაში იგეგმება გარეული ღორის შემოყვანა, აღნიშნულ საკითხზე მეურნეობას გააჩნია შემდეგი ხედვა გარეული ღორის შემოყვანის, გამრავლებისა და ბუნებრივ პირობებში მათ გაშვებასთან დაკავშირებით. სადღეუ ჯგუფებისათვის ღია ვოლიერების მოწყობისათვის ნავარაუდებია 2000 ლარის გამოყოფა.

შენიშვნა: გარეული ღორის შემოყვანის, გამრავლებისა და ბუნებრივ პირობებში მათ გაშვებასთან დაკავშირებული კონკრეტული სახის ღონისძიებები, როგორც ამ გეგმის ნაწილი, განხორციელდება წინამდებარე გეგმაში ცვლილებების შესტანის გზით, მინისტრის ბრძანებით. გარეული ცხოველების მოპოვების კვოტები ჩატარებული აღრიცხვების შედეგად, სამონადირეო მეურნეობის სავარგულეებში გარეული ცხოველების გარკვეულ რაოდენობის აღდგენის შემდეგ რეკომენდებულია დაიშვას ნადირობა შემდეგი ნორმების მიხედვით, მათი არსებული რიცხოვნობიდან

გამომდინარე: შველი – 10%, კურდღელი – 20%, მგელი – 100%, მელა – 40%, კვერნა – 40%, მაჩვი-40%, გარეული ღორი – 20% მოსაპოვებელი ცხოველების კონკრეტული კვოტები წლების შესაბამისად განისაზღვრება სამინისტროსთან შეთანხმების შემდეგ.

5. სამონადირეო მეურნეობის ზონირება: სამონადირეო მეურნეობების

დაყოფა შიდასამეურნეო დანიშნულების მიხედვით: სანადირო უბანი, აღკვეთილი, აღწარმოების უბანი, ნადირ-ფრინველის საშენი. წარმოდგენილი უნდა იქნეს შესაბამისი დეტალური რუკა, რომლის მახასიათებლები განსაზღვრულია ამ წესის მე-3 მუხლით.

სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე ეკოლოგიური უსაფრთხოებისა და წონასწორობის შენარჩუნების მიზნით სავარგულეების საერთო ფართობის 25%-მდე უნდა განეკუთვნოს მიზნობრივ ტერიტორიულ ერთეულებს. ამ მიზნით სამონადირეო

მეურნეობის ტერიტორია შიდასამეურნეო დანიშნულების მიხედვით უნდა დაიყოს შემდეგ ერთეულებად (სქემა მოკვეთულია თანდართულ რუკაზე

1. სანადირო უბანი _ სამონადირო მეურნეობის ტერიტორიის ის ნაწილი, სადაც უშუალოდ ხდება იმ ნადირ-ფრინველის მოპოვება, რომლებზედაც ნადირობა ნებადართულია ლიცენზიით. ამ მიზნისათვის შერჩეულია შემდეგი კვარტლები: 23, 24, 28, 29, 31 _ 35, 38 _ 41, 43, 44, 46, 47, 51 (ს.ფ. 2325 ჰა).

2. აღკვეთილი _ სამონადირო მეურნეობის ტერიტორიის ის ნაწილი, რომელიც გამოიყოფა გარეული ნადირ-ფრინველის ოპტიმალური რიცხოვნობის აღდგენის და მათი გამრავლების ხელსაყრელი პირობების შესაქმნელად. აქ მთელი წლის განმავლობაში აკრძალულია ნადირობა და სანადირო ძაღლების შეყვანა. ამ მიზნისათვის შერჩეულია შემდეგი კვარტლები: 36, 37 (ს.ფ. 1365 ჰა).

3. აღწარმოების უბანი _ სამონადირო მეურნეობის ტერიტორიის ის ნაწილი, რომელიც გამოიყოფა გარეული ნადირ-ფრინველის ბუდობის, გამრავლების და ნამატის მიღების და გამოზრდისათვის ხელსაყრელ უბნებში. აქაც მთელი წლის განმავლობაში აკრძალულია ნადირობა და სანადირო ძაღლების შეყვანა. ამ მიზნისათვის შერჩეულია შემდეგი კვარტლები: 14, 30 (ს. ფ. 274 ჰა).

4. ნადირ-ფრინველის საშენი _ სამონადირო მეურნეობის ტერიტორიის ის ნაწილი, სადაც ვოლიერულ ან ნახევრად ვოლიერულ პირობებში ინახება გარეული ნადირ- ფრინველის სადედე სულადობა მთელი წლის განმავლობაში. აქვე ხდება ნამატის მიღება და გამოზრდა. ამ მიზნისათვის შერჩეულია შემდეგი კვარტლები: 45, 48 (ს. ფ. 686 ჰა). სამონადირო მეურნეობის ტერიტორიაზე გარეული ნადირ-ფრინველის სახეობრივი სიმდიდრისა და რიცხოვნობის მიხედვით განისაზღვრება შიდასამეურნეო სტრუქტურული ერთეულების პრიორიტეტი და აქედან გამომდინარე, მათი ფუნქციონირებისათვის საჭირო ბიოტექნიკური ღონისძიებების საჭირო მოცულობა და სახეობები. სამონადირო მეურნეობის შექმნისა და გაძლიერების პრაქტიკაში წესად არის მიღებული, რომ გარეული ნადირ-ფრინველის სახეობრივი სიმდიდრისა და რიცხოვნობის მდგომარეობის მიუხედავად, მისი ტერიტორიის 25%-ი ავტომატურად გამოეყოფა აღკვეთილებსა და აღწარმოების უბნებს. ეს არის გარეული ცხოველების კვების, თავშესაფრის, ბუდობისა და ბუნაგობის, ნამატის გამოზრდის, სეზონური ადგილგადანაცვლების და არახელსაყრელ პირობებში გადარჩენის სტაციები. საჭიროების შემთხვევაში, თუ სამონადირო მეურნეობის ტერიტორიაზე წარმოებს ნადირ-ფრინველის ხელოვნური მოშენება ან სხვა ტერიტორიებიდან შემოყვანა – განსახლება, ცხოველების სავარგულებში დამაგრების მიზნით იქმნება ბუნებრივი ან ხელოვნური (აკლიმატიზატორი, რემიზი) აღწარმოების უბნები. სამონადირო მეურნეობის ტერიტორიაზე გამოიყოფა სპეციალური სანადირო უბნები, რათა ერთ სახეობაზე ნადირობის პროცესმა მინიმალური უარყოფითი ზემოქმედება იქონიოს სხვა სახეობის ცხოველებზე. თვით ნადირობის პროცესს სამონადირო მეურნეობაში აქვს დამატებითი ბიოტექნიკური, კერძოდ სელექციური ფუნქცია. ამ ღონისძიების მეშვეობით რეგულირდება ცხოველთა რიცხოვნობა, ასაკობრივი და სქესობრივი შეფარდება, ხდება ხელოვნური გადარჩევა ფიზიკური და მორფო-ფიზიოლოგიური ნიშან-თვისებების მიხედვით. სამონადირო მეურნეობის ტერიტორიის ძირითადი ნაწილი, გარდა შიდასამეურნეო ტერიტორიული მიზნობრივი ერთეულებისა განკუთვნილია ნადირობის პროცესის ჩასატარებლად. ნადირობა სამონადირო მეურნეობის სავარგულებში განხორციელდება კანონით დადგენილი წესით, საქმიანობის გაძლიერებაზე და ცხოველთა მოპოვებაზე მიღებული გენერალური ლიცენზიების პირობების განუხრელი დაცვით. რიგ განსაკუთრებულ შემთხვევაში, სამეცნიერო ვეტსანიტარული კვლევებისა და ექსპერტიზისათვის, სამონადირო მეურნეობის ადმინისტრაცია დამატებით აღძრავს

საკითხს საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს წინაშე მიზნობრივი ლიცენზიის გამოყოფის შესახებ, რომელიც განიხილავს და გადაწყვეტს ამ საკითხის მიზანშეწონილობას. გარდა ნადირობისა და სალიცენზიო ცხოველების მოპოვებისა, სამონადირეო მეურნეობა აწარმოებს გარეული ნადირ-ფრინველის ცოცხლად დაჭერას, მათ ვოლიერულ შენახვას, ქვეყნის შიგნით და გარეთ შესყიდვასა და გაყიდვას, გაცვლას, სავარგულებში განსახლებასა და სხვ. საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობით აღნიშნული საქმიანობის გაძღოლა საჭიროებს სათანადო ნებართვებსა და ლიცენზიებს, რომლებსაც გასცემს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო.

კონკრეტული ამოცანები: მოხდეს სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიის ორგანიზაცია:

- ა) სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაში საეგერო სამცველოს შექმნა.
- ბ) სამონადირეო-სამეურნეო დანიშნულების შიდასამეურნეო ერთეულებად დაყოფა (ფირნიშების განლაგებისათვის ნავარაუდებია 500 ლარის ხარჯის გაღება).
- გ) სამონადირეო მეურნეობის საზღვრების დემარკაცია,
- დ) მოხდეს მიზნობრივი შერჩევის გზით გარეული ცხოველების შემოყვანა და მათი რეინტროდუცირება სამონადირეო მეურნეობის სავარგულებში (სათანადო ნებართვების საფუძველზე).
- ე) აღდგენილ იქნას გარეული ცხოველების სახეობრივი სიმდიდრე და რიცხოვნობა სავარგულების ტევადობის შესატყვისად. აქ შეიძლება ბინადრობდეს:
შველი – 54, გარეული ღორი – 24, კურდღელი – 230, მგელი – 0, მელა – 24, მაჩვი – 17, კვერნა – 24, ციყვი – 260 სული, როჭო – 40 ფრთა.

6. ცხოველთა აღრიცხვა და მონიტორინგი

6.1. მონიტორინგის პროგრამა (მონიტორინგის საქმიანობათა გეგმა). მონიტორინგის მიზანი, მონიტორინგის ობიექტები, მეთოდები, მონიტორინგის გეგმა წლების მიხედვით. მონიტორინგი უნდა ხორციელდებოდეს სანადირო და საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ სხვა სახეობებზე, შესაბამისი შიდა მონიტორინგის დოკუმენტაციის წარმოებით (ეგერის დღიურები, მონიტორინგის ჟურნალი და სხვა);

მეურნეობის ტერიტორიაზე გარეულ ცხოველთა დასახლების სიმჭიდროვისა და საერთო რიცხოვნობის დასადგენად გამოყენებულ იქნა აღრიცხვის შერჩევითი მეთოდები, ძირითადად სტრატეგიკაციის მეთოდი.

6.2. ცხოველთა აღრიცხვის მეთოდები

ქვემოთ მოტანილ ზოგიერთი სახეობის ცხოველზე დამატებით ინფორმაცია აღრიცხვების ჩატარების შესახებ მნიშვნელოვანია.

კურდღელის აღსარიცხად გამოყენებულია ექსკრემენტების აღრიცხვის მეთოდი. უბნების მიხედვით 1000 მეტრიან ტრანსექტებზე აღვრიცხავთ ყველა შემხვედრე ექსკრემენტების გროვას (მხოლოდ შედარებით ახალ ექსკრემენტებს. მონაცემებზე დაყრდნობით ვაკეთებთ მარტივ პროპორციას და ვითვლით კურდღლის სიმჭიდროვეს ჩვენს მიერ მიღებული საშუალო ინდექსიდან. საბოლოოდ მიღებულ სიმჭიდროვეს, პოპულაციის რიცხოვნობის მისაღებად, ვამრავლებთ ტერიტორიის საერთო ფართობზე.

$N=DXS$

N – პოპულაციის საერთო რიცხოვნობა;

D – პოპულაციის სიმჭიდროვე;

S – ტერიტორიის ფართობი;

მელას აღსარიცხად მივმართავთ, როგორც პირდაპირი აღრიცხვის მეთოდს, ისე არაპირდაპირსაც. ისინი ხშირად გვხვდებიან გადაადგილების დროს. ჩვენ მათ შესახებ

ინფორმაციას ვიღებთ მწყემსებისგანაც. გარდა ამისა ზამთარში გამოიყენება თოვლზე კვალის მიხედვით დათვილს მეთოდი. მეურნეობის ფარგლებში მგლის შესახებ აღრიცხვა სხვადასხვა მეთოდებით ტარდება. როცა ამის საშუალება გვეძლევა, აღვრიცხავთ ახალ ნაკვალევს და ვიღებთ ანაზომებს ინდივიდის იდენტიფიკაციის მიზნით, სპეციალური ფორმის მიხედვით. ამავე დროს ვინიშნავთ ნებისმიერ ლოკალიზაციას. ამგვარად ვცდილობთ გამოვავლინოთ ტერიტორიაზე არსებული ოჯახები. გარდა ამისა ზამთარში გამოიყენება თოვლზე კვალის მიხედვით დათვილს მეთოდი. გარეული ღორის სულადობის დადგენის მიზნით მიზანშეწონილია გამოყენებული იქნას ხელოვნურად მოწყობილი საკვებურები, სამარილეები, ვიზუალურად ვსწავლობთ მათ ნაკვალევს, როგორც წესი, კოლტში შემავალი ღორები ერთად მოძრაობენ. დავთვლით რამდენი კოლტი ფიქსირდება ტერიტორიაზე. თუმცა აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ისინი საკვების მოპოვების მიზნით ხშირად მიგრირებენ მიმდებარე ტერიტორიებზე, ხოლო გარკვეული პერიოდის შემდეგ, კვლავ ბრუნდებიან. კავკასიური როჭოს აღსარიცხად ვიყენებთ ტერიტორიული ინდივიდის დათვლის მეთოდს, რადგანაც გამრავლების სეზონზე ამ ფრინველებს (კერძოდ, გამრავლებაში მონაწილე მამრებს) ახასიათებთ მკვეთრად გამოხატული ტერიტორიულობა. ამ დროს დომინანტ ინდივიდების დათვლა საკმაოდ ადვილად ხდება ამკარად გამოხატული დამახასიათებელი ქცევის ვოკალიზაციის (ტიხტიხის) გამო. შესაბამისად, აღვრიცხავთ ტერიტორიულ მამრებს და ვადგენთ გამრავლებაში მონაწილე დომინანტ მამრების ინდივიდუალურ ტერიტორიებს. სატიხტიხოები ჩვეულებრივ 1800-2600 მ-ზე განლაგებული. სატიხტიხოების ფართობი ხშირად დიდია, დაახლოებით 4 ჰექტრამდე. ინტენსიური ტიხტიხი დილის საათებში მიმდინარეობს, საღამოთი კი - ნაკლები ინტენსივობით. პარალელურად ვარკვევთ, თუ როგორია პოპულაციაში სქესთა შეფარდება, ანუ ვადგენთ საშუალოდ რამდენი მდედრი მოდის ერთ "მომღერალ" მამრზე. ამის შემდეგ შესაძლებელი ხდება პოპულაციის რიცხოვნობის მიახლოებითი გამოთვლა.

პოპულაციის რიცხოვნობის გამოთვლას ვაწარმოებთ შემდეგი ფორმულით:

$W = mdf + md$ სადაც W - არის პოპულაციის საერთო რიცხოვნობა; md - გამრავლებაში მონაწილე მამრების საერთო რაოდენობა; f - დედლების საშუალო რიცხვი ერთ მამალზე გაანგარიშებით.

არჩვის და ჯიხვის დათვლის საუკეთესო მეთოდი თოვლზე კვალის აღრიცხვაა, რასაც იყენებს და შემდგომშიც გამოიყენებს სამონადირეო მეურნეობა. ირმებზე აღრიცხვა კარგ შედეგს იძლევა მყვირალობის პერიოდში. მყვირალობა 1 თვეს და მეტხანს გრძელდება. მასობრივი მყვირალობა სექტემბრის დასასრულს შეიმჩნევა. ამდენად მისი აღრიცხვა ამ პერიოდში მოხდება. წავის აღრიცხვა განხორციელდება მისი სოროების მიხედვით და აგრეთვე თოვლზე კვალის მიხედვით. წავს სპეციფიური სორო აქვს, რომელსაც შესასვლელი წყლიდან აქვს. ამდენად წყალმცირობის პერიოდში მისი აღმოჩენა ადვილია. ასევე სპეციფიურია მისი კვალი თოვლზე. აღრიცხვა განხორციელდება რეინჯერებისა და რესურსების სპეციალისტების (ნადირთმცოდნის) მიერ. მიღებული მონაცემები შეიტანება სპეციალურად შემუშავებულ ფორმაში (ცხრილებში), სადაც განხილული იქნება: კვარტლები, სახეობების ჩამონათვალი, მათი რიცხოვნება, ასევე ის ნიშნები, რის მიხედვითაც იქნება აღრიცხული ცხოველი (კვალი, ხმა, ბუმბული, ნაკაწრი და სხვა). სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე ცხოველების დათვლა და მონიტორინგი უნდა წარმოებდეს სეზონურად, რიგ შემთხვევაში (პერიოდში) ყოველდღიურად. ბუნებრივი თითოეული სეზონური დათვლისას აღრიცხვის მეთოდი შეიცვლება, მაგალითად ზამთრის პერიოდში კვალის იდენტიფიკაცია განხორციელდება ტრანსსექტებზე გასვლის გზით. არსებობს აბსოლუტური აღრიცხვის მეთოდი, ლენტისებური, ექსტრაპოლაციის მეთოდი, სისტემატური, ირიბი დათვლის მეთოდები, სანიშნული ფართობებზე აღრიცხვის მეთოდი, ყვირალობის პერიოდში (ირმებზე), ბუდეების და ბუნაგების აღრიცხვის მეთოდები, ასევე

ექსპრემენტების მიხედვით, კვალის იდენტიფიკაციის მეთოდი, ხეზე ნაკაწრებისა და ცხიმიანი ნიშნულების მეთოდი და კომბინირებული. სამონადირე მეურნეობა გამოიყენებს იმ მეთოდს, რომელიც უფრო მისაღები იქნება ცხოველის სახეობის, ასევე დროის ფაქტორის გათვალისწინებით. მიზანშეწონილია შეგროვილი ინფორმაცია ცხოველების გავრცელების შესახებ იყოს კარტირებული, რათა გაადვილდეს ნადირობის დაგეგმვა, მითუმეტეს როცა შეგროვილი იქნება ინფორმაცია ასევე ინდივიდების ასაკობრივ შეფარდებაზე.

მონიტორინგი

მონიტორინგის ძირითადი მიზანი სანადირო და საქართველოს “წითელ ნუსხაში” შეტანილ ცხოველებზე დაკვირვების წარმოებაა, მათი მდგომარეობის დაფიქსირების, საფრთხეების და გამრავლების ხელშეშლელი ფაქტორების გამოვლენის და სათანადო რეკომენდაციების შემუშავების მიზნით. შემდგომში კი უნდა მოხდეს ამ რეკომენდაციების საფუძველზე შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელება. სამონიტორინგო დაკვირვების ჩატარება და ზოგადად მონიტორინგის წარმოება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ღონისძიებაა სამონადირეო მეურნეობის გაძლიერების საქმეში. ამდენად აუცილებელია შეიქმნას მონიტორინგის პროგრამა, რომლის მიხედვითაც დაიგეგმება შემდგომში მონიტორინგის საქმიანობათა გეგმა, წლების მიხედვით. მონიტორინგის ობიექტები, როგორც აღინიშნა სანადირო და საქართველოს “წითელ ნუსხაში” შეტანილი ცხოველებია, რომლებიც ბინადრობენ სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე. მონიტორინგული დაკვირვებები უნდა წარმოებდეს აგრეთვე ამ სახეობების საბინადრო გარემოს მდგომარეობაზე, ბიოტენიკური ღონისძიებების ჩატარების ეფექტურობაზე, დაავადებების გავრცელებაზე და სხვა ფაქტორებზე, რომლებიც მნიშვნელოვანია ცხოველთა გამრავლებისა და აღწარმოებისათვის, ასევე მათთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნისათვის. სამონადირეო მეურნეობის გაძლიერების პრაქტიკაში აუცილებელ ღონისძიებას წარმოადგენს სავარგულის მდგომარეობის მუდმივი და პერიოდული კონტროლი. უწყვეტი მონიტორინგი ხორციელდება სეზონური ფენოლოგიური დაკვირვების და აღწერის ხერხით. მონიტორინგი უნდა განხორციელდეს მკვეთრად დაზუსტებულ პერიოდში ერთი და იგივე მარშრუტით შემოვლით, რათა ნადირთმცოდნის ან რეინჯერის მიერ არა მარტო დათვალიერებული, არამედ გამოვლენილიც იყოს რაიმე მნიშვნელოვანი მოვლენა ან ფაქტები. იქნება ეს მტაცებლის მიერ რომელიმე ცხოველის დაზიანების, ბუდის ან სოროს ნგრევის, ექსტრემალური სიტუაციების, ან უკანონო ქმედების ფაქტები. მონიტორინგის მნიშვნელოვანი მომენტია ფიტოპათოლოგიური გამოკვლევების ჩატარების ეფექტურობის დადგენა და ხანძარსაშიში კერების დროული გამოვლენა, რომელიც უნდა ჩატარდეს მეურნეობის თანამშრომლების თანხლების ან კვალიფიციური სპეციალისტის დაქირავების და დახმარების გზით, რადგანაც მაცნებლების მიერ დაზიანების უყურადღებობის შემთხვევაში შესაძლოა მოყვეს მერქნიანების და ბუჩქების გახმობა და ხანძარსაშიშ ადგილებად გადაქცევა. ბუნებრივი ხანძრის წარმოშობა კი თავისთავად გამოიწვევს მრავალი ცხოველის ჰაბიტატის რღვევას. ზემოაღნიშნული ფაქტი კი უარყოფით ზემოქმედებას იქონიებს ცხოველების და ფრინველების წარმადობაზე, რაც ასე მნიშვნელოვანია წარმატების მისაღწევად ამგვარ საქმიანობაში. მონიტორინგის წარმატებით განხორციელების ერთ-ერთი პირობაა ეგერის დღიურების და მონიტორინგის ჟურნალის წარმოება, რაც ასევე განხორციელდება საქმიანობისას. ამ დოკუმენტებში აისახება ყოველ სამონიტორინგო დაკვირვების დრო, ადგილი, სამონიტორინგო პარამეტრი, მდგომარეობა, შედეგი, საჭიროების შემთხვევაში რეკომენდაცია და სხვა მონაცემები. ქვემოთ მოცემულია მონიტორინგის გეგმა (ერთწლიანი). ამავე სქემით განხორციელდება მონიტორინგი სხვა წლებშიც. თუმცა მას დაემატება ის

სამონიტორინგო საკითხები, რომლებიც სამონადირეო მეურნეობის წარმოების შემდგომ ეტაპზე იქნება განსახორციელებელი, ან საკითხის დამატების საჭიროება გამოვლინდება საქმიანობისას, როგორცაა მაგალითად გარეული ცხოველების სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე რეინტროდუქცია ან რესტოკინგი. ამ შემთხვევაში მონიტორინგის გეგმაში შეტანილ იქნება სათანადო დამატებები, საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად.

7. ცხოველთა დაცვისა და აღწარმოების ღონისძიებები

7.1. ცხოველთა რეინტროდუქციის ან/და რესტოკინგის ღონისძიებები (საჭიროების მიხედვით).

ცხოველთა რეინტროდუქციის ან/და რესტოკინგის, ასევე ცხოველთა დაცვისა და აღწარმოებისათვის ხელშეწყობი ბიოტექნიკური ღონისძიებების შესახებ ინფორმაცია მოცემულია ამ გეგმაში. გეგმის შესაბამის თავებში ასევე განხილულია საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა დაცვისა და აღწარმოების ღონისძიებები; მოცემულია ინფორმაცია ინვაზიური სახეობების ელიმინაციის ღონისძიებების საჭიროების შესახებ ინფორმაცია და მოქმედი ბუნებრივი და ანთროპოგენური ნეგატიური ფაქტორების და პოტენციური საფრთხეების იდენტიფიკაციის, მათი აღმოფხვრა/შერბილების ღონისძიებების შესახებ.

7.2. ბიოტექნიკური ღონისძიებები (სანადირო სახეობების სანაშენები, დამხმარე თავშესაფრები (ტიპი, მდებარეობა) დაავადებების პროფილაქტიკა, საკვებურების მოწყობა, ცხოველთა საკვებ მცენარეთა გაშენება და სხვა).

თითოეული სახეობის ცხოველისათვის, მისი დღე-ღამური, სეზონური და წლიური ბიოლოგიური რითმის შესაბამისად უნდა შეიქმნას მაღალი ხარისხის საბინადრო პირობები, რათა ისინი დამკვიდრდნენ და დამაგრდნენ მეურნეობის სავარგულეში და სტაბილურად მიღებულ იქნას ყოველწლიური ბიოლოგიური და სამეურნეო პროდუქცია. იმ შემთხვევაში, თუ სანადირო ცხოველები ინარჩუნებენ დღე-ღამურ, სეზონურ და წლიურ დადებით ენერგობალანსს შესაფერისი სავარგულების ფართობზე, ისინი მკვიდრად ბინადრობენ ამ ტერიტორიაზე, ხოლო თუ ენერგობალანსი უარყოფითია, ისინი ტოვებენ ამ ტერიტორიებს, აქტიურად ეძებენ და მკვიდრდებიან ისეთ სავარგულეში, რომელიც უზრუნველყოფს მათ ნორმალურ ბიოლოგიურ რითმს. ბიოტექნიკური ღონისძიებების კომპლექსის მიზანდასრულება განისაზღვრება თითოეულ კერძო შემთხვევაში, პირობითად იყოფა ორ ჯგუფად:

1. ღონისძიებები, მიმართული სანადირო ცხოველების საბინადრო სავარგულეში არსებობის პირობების ხარისხის გაუმჯობესებაზე;
2. ღონისძიებები, მიმართული უშუალოდ გარეულ ცხოველებზე, დაცვის, აღწარმოების, შენარჩუნების, გამრავლების და განსახლების ხელშეწყობი ღონისძიებები. პირველი ჯგუფის ღონისძიებების მეშვეობით უმჯობესდება კვების, თავშესაფრის, ბუდობის და ბუნაგობის, ნამატის გამოზრდის და სეზონური ადგილგადანაცვლების პირობები. მეორე ჯგუფის ღონისძიებების მეშვეობით ხორციელდება სანადირო ცხოველების სახეობრივი სიმდიდრის და რიცხოვნობის გაზრდა სავარგულეში განსახლება, ხელოვნური მოშენება, აგრეთვე სელექციური და ვეტერინალური ღონისძიებები. სამონადირეო მეურნეობაში სანადირო ცხოველების დაცვის, შენარჩუნების, აღწარმოებისა და რაციონალური გამოყენების ბიოტექნიკური ღონისძიებების კომპლექსი სახეობებისა და მოცულობების მიხედვით განისაზღვრება ცხოველთა არსებული სახეობრივი სიმდიდრისა და რიცხოვნობის მდგომარეობიდან გამომდინარე. სამონადირეო-სამეურნეო თვალსაზრისით

ამ დონისძიებათა ეფექტურობა – როგორც ეკოლოგიური, ისე ეკონომიკური, გამოიხატება იმაში, რომ მეურნეობის სავარგულებს გააჩნდეთ სტაბილური ყოველწლიური ბიოლოგიური და სამეურნეო პროდუქტიულობა.

გარეული ნადირისათვის მოწყობილ სამარილებში გამოიყენება ქვამარილის ნატეხები ან მისი ფხვიერი ნაზავი, კერძოდ:

94% – ქვა მარილი 0,4% – სპილენძის სულფატი

4% – მაგნეზია სულფატი 0,4% – თუთიის სულფატი

0,5% – მაგნეზია ოქსიდი 0,2% – რკინის სულფატი

0,4% – მანგანო სულფატი 0,0-1% – კობალტის სულფატი

გარეული ნადირ-ფრინველისათვის დამატებითი საკვების მიწოდების პირველი პერიოდი თითოეულ განსხვავებულ ბუნებრივ-კლიმატურ და მცენარეულ ზონაში შესაბამისად იყოფა სამ ნაწილად:

1. საკვების მიწოდების პერიოდი – 90 დღე – მაღალმოსავლიანი წელიწადი

2. საკვების მიწოდების პერიოდი – 120 დღე – საშუალომოსავლიანი წელიწადი

3. საკვების მიწოდების პერიოდი – 180 დღე – დაბალმოსავლიანი წელიწადი

გარეული ნადირ-ფრინველისათვის დამატებითი საკვების პერიოდი თავის მხრივ იყოფა სამ ეტაპად:

1. მიწოდებულ დამატებით საკვებთან შეფუების ეტაპი – მიეცემა მარაგის 25%.

2. გარეული ნადირ-ფრინველის დამატებითი ინტენსიური კვება – მიეცემა მარაგის 50%.

3. გარეული ნადირ-ფრინველის ბუნებრივ საკვებზე დაბრუნება – მიეწოდება მარაგის 25%.

დამატებითი საკვების მიწოდება გარეული ნადირ-ფრინველისათვის ხორციელდება რამდენიმე სახით:

1. იქმნება საკვებური მინდვრები, სადაც მოსავალი რჩება ადგილზე აუღებლად და მას თავიანთი მოთხოვნილებისამებრ გამოიყენებენ გარეული ცხოველები,

2. ბუნებრივ სათიბებში წარმოებს თივის მარაგის შექმნა,

3. იქმნება ნათესი მინდვრები მარცვლოვანი და ძირნაყოფიანი კულტურების წარმოებისათვის. აქ მიღებული მოსავალი ინახება მარაგის სახით და გარეულ ცხოველებს მიეწოდება საკვებურ მოედნებზე და წერტილებზე,

4. მზადდება ფოთლიანი ნეკერის კონები და ხორბლოვანი კულტურე ბის მნები, რომლებიც ინახება დამზადების ადგილზე და გამოიყენება, როგორც მიმდინარე დამატებით კვების პროცესში, ისე ექსტრემალურ კლიმატურ პირობებში,

5. იწარმოებს ველური მცენარეულობის ნაყოფის შეგროვება და მისი მარაგის შექმნა. დამატებითი საკვების მარაგის შექმნის ღონისძიებები სამონადირეო მეურნეობებში ხორციელდება ორი მიმართულებით:

1. ველური მცენარეულობის ნაყოფისუნარიანობის გაზრდა სატყეო-მელიორაციული და აგრო-მელიორაციული ხერხების გამოყენებით;

2. კულტურული მცენარეულობის ნათესი მინდვრების შექმნა. ბუნებრივი საძოვრების პროდუქტიულობა ცხოველების მიერ გამოსაყენებელი მშრალი მასის სახით (მოსავალი ც/ჰა).

I მთის საძოვრები

1. სუბალპური საძოვრები – 6–14

2. ალპური დაბალბალახიანი საძოვრები – 4–10

II ქალების საძოვრები

ქალების საძოვრები – 6–12

III ტყის საძოვრები

1. ტყის ვარჯის ქვეშ – 1–4
2. ტყის ველობებზე – 6–15.

ნადირ-ფრინველთა დამატებითი საკვები ბაზის შესაქმნელად სამონადირეო სავარგიულებში ყოველწლიურად განხორციელდეს ბიოტექნიკური ღონისძიებები: დაითესოს მიწავაშლა, სიმინდი, ქერი და სხვა. მოეწყოს საკვებურები და სამარილები.

7.3. საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა სახეობების დაცვის, შენარჩუნებისა და აღწარმოების ღონისძიებები.

მეურნეობის ტერიტორიაზე საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა სახეობების რიცხოვნობის მატებისა და პოპულაციების აღდგენის ქმედებებს ასევე სპეციალური მიდგომები და ქმედებები ესაჭიროება. ამ ცხოველებს განსაკუთრებული დაცვა ესაჭიროებათ. სახეობების დაცვის, შენარჩუნებისა და აღწარმოების ღონისძიებები, გარდა გეგმაში მითითებული ქმედებებისა (მათ შორის სანადირო სახეობების დაცვის ქმედებები, რომლებიც ასევე განხორციელდება საქართველოს „წითელ ნუსხაში შეტანილ ცხოველებთან მიმართებითაც), შემდეგია:

1. საქართველოს "წითელ ნუსხაში" შეტანილი სახეობა, კერძოდ: წაბლი, მურა დათვი, არჩვი, ფოცხვერი, წავი, კავკასიური ციყვი, კავკასიური როჭო, მთის არწივი, სვავი, მდინარის კალმახი, კოლხური ხრამული და კავკასიური გველგესლა განსაკუთრებული დაკვირვების ქვეშ იქნებიან.
2. იდენტიფიცირებული იქნება საფრთხეები.
3. წაბლზე მონიტორინგის გზით განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდება მისი "წაბლის წერქის კიბოს" დაავადების საგანზე.
4. მეურნეობის უშუალო სიახლოვეს, მდინარე რიცეულაზე (საერთო საზღვრებით) მდებარეობს "რიცეულაჰესი", თავისი ადმინისტრაციული და ინფრასტრუქტურული ნაგებობებით. გარდა ამისა, სამონადირეო მეურნეობას ონისა და ლიხეთის სატყეოების მხრიდან ესაზღვრება საძოვრები, სადაც 5-6 თვის მანძილზე საქონელი იკვებება. ჭრებალოსა და თხმორის სატყეოების მხრიდან მოსახლეობის მიერ ტყის ფონდის მიწების საძოვრებად გამოყენება ნაკლებინტენსიურია. რიცეულაჰესზე ტექნიკის, ავტომობილების გადაადგილება, ჰესის ხმაური, ასევე მწყემსების და ძაღლების გადაადგილება და ხმაური უარყოფითად მოქმედებს „წითელი ნუსხით“ დაცულ სახეობებზე, იწვევს მათ შემფოთებას და ამ ტერიტორიებიდან გადაადგილებას მეურნეობის სხვა კვარტლებში. ამის გამო, გარკვეულწილად შეზღუდული და შემცირებულია მათი საარსებო და საკვები ფართობები. სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე „წითელი ნუსხით“ დაცული სახეობების გარკვეული შემფოთება ასევე შეიძლება გამოიწვიოს ნადირობამ და ტურისტების გადაადგილებამაც, რაც გასათვალისწინებელი გარემოებაა მეურნეობის მართვისას.
5. „წითელი ნუსხით“ დაცულ როჭოზე, მის ბარტყებსა და კვერცხებზე ნადირობს მცირე მტაცებელი მუძუმწოვრები და მტაცებელი ფრინველები. განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდება ბრაკონიერულ ნადირობაზე, განსაკუთრებით არჩვთან და დათვთან მიმართებით. ფოცხვერზე ნადირობის შესახებ (თუნდაც მოპოვების მცდელობის ჩათვლით) ინფორმაცია არ არსებობს.
6. „წითელი ნუსხით“ დაცული სახეობებისათვის საფრთხეს შეიძლება წარმოადგენდეს ტყის ხანძრები, დაავადებები, და კლიმატური და სხვა ბუნებრივი მოვლენები. „წითელი ნუსხით“ დაცული სახეობებისათვის ბუნებრივი საბინადრო გარემოს მაქსიმალურად შენარჩუნების მიზნით ხდება და მოხდება ადგილობრივი მოსახლეობის, მომთაბარე მწყემსებისა და დამსვენებელი ტურისტების და მონადირეების ინფორმირება, რომ არ მოხდეს მათ მიერ უარყოფითი ზემოქმედება გარემოზე (დაბინძურება, ხმაური, ხანძარსაწინააღმდეგო წესების

დარღვევა და სხვა). ამ ტერიტორიებზე გამკაცრდება ფიზიკური დაცვის კონტროლი და სხვა შესაბამისი ქმედებები.

7. ვიზიტორებს და მონადირეებს გადაადგილება შეუძლიათ მხოლოდ გამყოლებთან ერთად და მათი მეთვალყურეობის ქვეშ. ნადირობა განხორციელდება მხოლოდ სანადირო უბანზე, რომელიც არ განეკუთვნება აღკვეთილს, სადაც წითელი ნუსხის ცხოველებს შეუძლიათ ბინადრობა, შემაწუხებელი ფაქტორების გარეშე.

8. მოხდება იმ მტაცებელი ცხოველების რაოდენობის რეგულირება, რომლებიც ნადირობენ "წითელი ნუსხით" დაცულ სახეობებზე.

9. "წითელი ნუსხით" დაცულ სახეობების დაცვის მიზნით სამონადირეო მეურნეობა განხორციელებს სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიის ფიზიკურ დაცვას და ბრაკონიერობის აღკვეთის ქმედებებს. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია მეურნეობის ტერიტორიის დაცვის მექანიზმები (მცველთა რაოდენობა, ტრენინგი, შესაბამისი ნაგებობები და სხვა). სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორია თავისი ზოგადი მიზანდანიშნულებით განკუთვნილია სამოყვარულო-ტურისტული ნადირობის წარმოებისთვის და სხვა შემეცნებით-სათავგადასავლო რეკრიაციული ღონისძიებებისათვის.

10. მეურნეობის შიდასამეურნეო ტერიტორიული ორგანიზაცია სრულყოფილად უნდა უზრუნველყოფდეს მის ფუნქციონალურ დანიშნულებას „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა სახეობების ეკოლოგიური წონასწორობის თვალსაზრისით.

11. მეურნეობის ტერიტორიაზე „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა სახეობების დაცვისა და სამეურნეო საქმიანობის ოპერატიული უზრუნველყოფის თვალსაზრისით იფუნქციონირებს საეგერო სამცველო. მცველთა რაოდენობა დამოკიდებული იქნება წლის სეზონზე. წლის ზაფხულის სეზონზე, ან მოსახლეობის მიერ საშეშე მერქნის დამზადებისას შესაძლოა მეურნეობის ზემო კვარტლებში დაიდგას დროებითი სადღეღამისო სამორიგეო კარავი და დაემატოს ეგერთა რაოდენობა. ეგერები აღჭურვილნი იქნებიან პირადი ცეცხლსასროლი იარაღით, კავშირგაბმულობის რადიოსიხშირის დიაპაზონის გადამცემებით (რაციებით). ეგერებს ჩაუტადებათ თრეინინგკურსები "ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა შესახებ კოდექსისა" და ცხოველთა სამყაროს ობიექტებითა და ტყითსარგებლობის მარეგულირებელ სხვა აქტებში. ეგერების რაოდენობაა არანაკლებ სამი. მეურნეობის ტერიტორიის შესასვლელში, რიცეულას ხეობაში განთავსდება ეგერთა მთავარი საკონტროლო პუნქტი. სამონადირეო მეურნეობაში განხორციელდება საზღვრების დემარკაცია გარეთა პერიმეტრზე და შიდასამეურნეო ტერიტორიული ერთეულების გამოყოფა. ამისთვის გამოიყენება გამაფრთხილებელი, ამკრძალავი და გამომყოფი შინაარსის მქონე წარწერიანი ფირნიშები, რომლებიც იდგმება თვალსაჩინო ადგილებში. პერიმეტრზე განთავსებულ სასაზღვრო ფირნიშებზე რიგ შემთხვევაში დატანილი იქნება სამონადირეო მეურნეობის სქემატური კონტური, ხოლო შიდა სამეურნეო ტერიტორიული ერთეულის სქემატური კონტურის დატანა შესაბამის ფირნიშზე სავალდებულოა. ასეთი ხასიათის ფირნიშებით შესაძლებელი ხდება საკონფლიქტო სიტუაციების შემცირება და განმუხტვა რაც დადებითად აისახება არა მხოლოდ „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა სახეობების, არამედ მთლიანად მეურნეობის ტერიტორიაზე მობინადრე და მობუდარი ცხოველთა სამყაროს სხვა სახეობების მდგომარეობის მიმართ.

11. „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა სახეობების დაცვისა და შენარჩუნების მიზნით კონტროლზეა აყვანილი ხანძარსაწინააღმდეგო, დაავადებების პრევენციის და მათთან ბრძოლის საკითხები და გატარდება ქმედებები.

12. განხორციელდება ღონისძიებები, მიმართული „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა სახეობების საბინადრო სავარგულებში არსებობის პირობების ხარისხის გაუმჯობესებაზე.

ამ ღონისძიებების მეშვეობით გაუმჯობესდება კვების, თავშესაფრის, ბუდობის და ბუნაგობის, ნამატის გამოზრდის და სეზონური ადგილგადასაცვლების პირობები.

13. „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა სახეობებზე მონიტორინგის შედეგების მიხედვით დაიგეგმება ამ ცხოველთა რესტოკინგის ქმედებების განსახორციელებლად მუშაობა, რითაც განხორციელდება ამ ცხოველების რიცხოვნობის გაზრდა

14. „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა სახეობების დაცვის მიზნით, ცხოველთა სამყაროს სხვა ობიექტები სავარგულებში ხელოვნური მოშენების, აგრეთვე განსახლებისა და ვეტერინალურ ღონისძიებების განხორციელებისას განსაკუთრებული ყურადღება დათმობა, სანიტარული ნორმების დაცვას.

15. ბიოტექნიკური ღონისძიებების კომპლექსი სახეობებისა და მოცულობების მიხედვით განისაზღვრება „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა არსებული სახეობრივი სიმდიდრისადა რიცხოვნობის მდგომარეობიდან გამომდინარე (მაგალითად, დამატებითი საკვებურები და სამარილეები არჩვისათვის). ეს ხელს შეუწყობს ხელს სამონადიერო მეურნეობის ტერიტორიაზე "წითელი ნუსხის" ცხოველების დაცვას, შენარჩუნებასა გამრავლებას. სამონადიერო-სამეურნეო თვალსაზრისით ამ ღონისძიებათა ეფექტურობა, როგორც ეკოლოგიური, ისე ეკონომიკური, გამოიხატება იმაში, რომ მეურნეობის სავარგულებს გააჩნდეთ სტაბილური ყოველწლიური ბიოლოგიური და სამეურნეო პროდუქტულობა.

16. აღნიშნული ღონისძიებები განხორციელდება იმ მიზნით, რომ „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა სახეობების დაცვისა და შენარჩუნებისათვის, მათი დღელამური, სეზონური და წლიური ბიოლოგიური რიტმის შესაბამისად შეიქმნას მაღალი ხარისხის საბინადრო პირობები, რათა ისინი დამკვიდრდნენ და დამაგრდნენ მეურნეობის სავარგულებში და მოხდეს მათი რიცხოვნობის ზრდა და პოპულაციების მდგომარეობის გაუმჯობესება. ყველა ზემოთ მითითებული ქმედება ხელს შეუწყობს საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველთა სახეობების დაცვას, შენარჩუნებას, რიცხოვნობის ზრდას და მათი პოპულაციების მდგომარეობის გაუმჯობესებას. თუმცა საჭიროა მათთვის დამატებით კონსერვაციის ქმედებების, როგორც აღწარმოების ხელშემწყობი ღონისძიებების განხორციელება. ქვევით მოტანილია საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილი სახეობების კონსერვაციის და აღწარმოების ღონისძიებების შესახებ ინფორმაცია.

არჩვი - ზაფხულში ალპურ ზონაშია 1800 მ-ის სიმაღლეზე. ზამთარში კი 1100 მ-ის სიმაღლეზე ჩამოდის და ტყის ზონას აფარებს თავს. ძირითად საფრთხეებს წარმოადგენენ:

1. ჰაბიტატის განადგურება (გამოწვეული ადამიანის მიერ), მაგ: სოფლის მეურნეობა – საქონლის მოვება და შესაბამისად, არეალის გაწყვეტის შედეგად იზოლირებული პოპულაციების წარმოქმნა;

2. მოპოვება – ნადირობა, გართობა, საკვები ადგილობრივი მოსახლეობისთვის

3. ინფრასტრუქტურის განვითარება, გზების გაყვანა;

4. დერივატების (რქები, ტყავი ფიტული) გამოყენება: ვაჭრობა ქვეყნის შიგნით და მის ფარგლებს გარეთ (იგულისხმება არჩვის რქებით ვაჭრობა), რეკრიაცია/ტურიზმი (მათ შორის ალპინიზმი). გარდა აღნიშნული საფრთხეებისა, არჩვს ერთნაირი დაავადებები აქვს საქონელთან მიმართებით და შესაბამისად იქ, სადაც საქონელი ბალახობს, დაავადებების გავრცელების საფრთხე არსებობს. გარდა ამისა, არჩვზე ნადირობენ მტაცებელი ცხოველები (მგელი, დათვი, ახალგზარდა ინდივიდები შესაძლოა ფოცხვერის და მტაცებელი ფრინველების – მაგ. მთის არწივის მსხვერპლი გახდნენ). ეს საფრთხეები სამონადიერო მეურნეობის ტერიტორიაზე მობინადრე სახეობებს ნაწილობრივ ეხებათ, რადგან: მათი ფიზიკური დაცვა ხორციელდება და შესაბამისად ბრაკონიერობისაგან უფრო დაცულნი არიან, ვიდრე სანადირო მეურნეობის ტერიტორიის გარეთ არსებული, ან მიგრირებისას იქ

მოხვედრილი ინდივიდები; საქონლის (ცხვრის) ძოვებისათვის ტერიტორია განსაზღვრულია; გზები და სხვა ინფრასტრუქტურის გაყვანა არაა დაგეგმილი. მიუხედავად ამისა, ამ სახეობების კონსერვაცია-აღწარმოებისათვის სპეციალური ქმედებების განხორციელებაა საჭირო, კერძოდ:

- ამ სახეობების საბინადრო ტერიტორიაზე შესაბამისი დაცვის რეჟიმის შექმნა და მცველთა (ეგერთა) შემოვლის ინტენსიური გრაფიკის დაწესება;
- მცველთა შესაბამისი ტექნიკით და ეკიპირებით აღჭურვა;
- სპეციალური სასწავლო-საგანმანათლებლო კურსის შემუშავება (დაკვეთა შესაბამისი კვალიფიკაციის ორგანიზაციისათვის), პროფესიონალ მცველთა მომზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის და ტრენინგების ჩატარება;
- სავარაუდო ბრაკონიერობის ადგილების იდენტიფიცირება და აქ გამლიერებული დაცვის უზრუნველყოფა;
- ცხვრის საძოვრებისა და ამ ცხოველთა ჰაბიტატების გადაფარვის ადგილების იდენტიფიცირება ოპტიმალური ტევადობის დადგენა გადაძოვების თავიდან აცილების მიზნით;
- დამატებით საკვებისა და მინერალების დამატება; ბრაკონიერული ზეწოლის შემცირება ადგილობრივი მოსახლეობის კონსერვაციულ საქმიანობაში ჩართვის გზით, მათთვის სხვადასხვა წამახალისებელი ღონისძიებების შეთავაზებით, როგორცაა: ტურისტული მარშრუტის მოწყობა იმგვარად, რომ ისინი ყველის ამოყვანის მიმდინარეობას დაესწრონ; ტურისტებმა მოსახლეობისაგან ხელნაკეთი ნივთები და სუვენირები შეიძინონ; სკოლის მოსწავლეებისათვის საგანმანათლებლო ტურების მოწყობა სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე და სხვა. კავკასიური როჭო - კავკასიური როჭო კავკასიის ენდემური სახეობაა. იგი ბინადრობს სუბალპურ მეჩხერ ტყეში და მაღალმთის მდელოებზე. სუბალპურ სარტყელში იგი მაღალბალახოვან მდელოებზე, დეკიანებში, მეჩხერ არყნარებშია გავრცელებული. ზაფხულში ადის ალპურ ზონაში, იქ სადაც ტემპერატურა შედარებით დაბალია, ზამთარში ქვევით ტყის ზედა სარტყელში გადმოინაცვლებს. ძირითად საფრთხეებს წარმოადგენენ:

1. ჰაბიტატის განადგურება (გამოწვეული ადამიანის მიერ), მაგ: სოფლის მეურნეობა _ საქონლის ძოვება, დაავადებები, კლიმატური და სხვა ბუნებრივი მოვლენები.;
2. მოპოვება - ნადირობა, გართობა, საკვები ადგილობრივი მოსახლეობისთვის
3. ინფრასტრუქტურის განვითარება, სატყეო-სამეურნეო დანიშნულების გზების გაყვანა;
4. რეკრეაცია/ტურიზმი;

5. მცირე მტაცებელი ცხოველების მიერ მათი და კვერცხების მოპოვება. როჭოს აღწარმოებისა და დაცვისათვის, გარდა ზემოთ, შესაბამის ქვეთავში აღნიშნული ძირითადი (მათ შორის ფიზიკური) დაცვითი ქმედებებისა, გათვალისწინებული უნდა იქნას, მისი ჰაბიტატის შინაური პირუტყვის, მწყემსებისა და ზოგადად ძოვებისაგან დაცვა. იმის გამო, რომ კავკასიური როჭო გამოირჩევა მკვეთრად გამოხატული ტერიტორიულობით (მიგრაციები ახასიათებთ, მაგრამ მცირე ტერიტორიაზე და ყოველთვის უბრუნდებიან საბინადრო და სატიხტიხო ადგილს), მისი დაცვისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიენიჭება სატიხტიხო ადგილების შეწუხებისგან და ჰაბიტატის დაზიანებისაგან დაცვას. ამასთან, მნიშვნელოვანია უკანონო ნადირობის განსაკუთრებული კონტროლი ტიხტიხის პერიოდში, რადგან ამ დროს ბევრი ფრინველი ერთად იყრის თავს და ბრაკონიერმა შესაძლოა მთელი ლოკალური პოპულაცია ამოწყვიტოს. გარდა ამისა, დაგეგმილია როჭოს ხელოვნური აღწარმოებაც, რომელიც დაიწყება სპეციალური კვლევის და ქმედებების დაგეგმვის შემდეგ. და მართვის გეგმაში შეტანილი იქნება შესაბამისი დამატებები. მოხდება როჭოზე მონადირე მცირე ზომის მტაცებელი ცხოველების რიცხოვნობის რეგულირება. სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე მობინადრე სხვა წითელი ნუსხის ცხოველებზე

განხორციელდება ძირითადად ამ ქვეთავის ზოგად ნაწილში მითითებული და ზემოთ აღწერილი ქმედებები. განსაკუთრებული ყურადღება მათ ბრაკონიერებისაგან დაცვას დაეთმობა. თუმცა ამ და სხვა თავებში მოტანილი ქმედებებიც იქნება განხორციელებული.

მდინარის კალმახი, კოლხური ხრამული - ძირითად საფრთხეებს წარმოადგენენ:

1. თევზააობა, გართობა, საკვები ადგილობრივი მოსახლეობისთვის
2. მიმდებარე საგზაო ინფრასტრუქტურის სამუშაოები, მდინარის კალაპოტების დეგადაცია;
4. არაკონტროლირებადი რეკრეაცია/ტურიზმი. მდინარე რიცეულასა და მისი შენაკადის შესაბამის მონაკვეთებზე იწმინდება ფშები, სადაც კალმახი და კოლხური ხრამული დებენ ქვირითს და მრავლდებიან, გაკეთდება სალიფსიტეები. მოშენებული თევზი გაშვებულ იქნება მდინარეში. აღნიშნულის შესახებ შესაბამისი ინფორმაცია, ამ ქმედებების დეტალურად დამუშავების შემდეგ, მიწოდებული იქნება გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროსთვის, სატყეო სააგენტოსათვის. განსაკუთრებული ყურადღება მათ ბრაკონიერებისაგან დაცვას დაეთმობა. იგივე დაცვითი ღონისძიებები განხორციელდება წავთან მიმართებაშიც.

წავი - მათი რიცხოვნობის შემცირების მიზეზებია საკვების ბაზის შემცირება, დაავადებები, კლიმატური და სხვა ბუნებრივი და შეწუხება. ვიზიტორებს და მონადირეებს გადაადგილება შეუძლიათ მხოლოდ გამყოლებთან ერთად და მათი მეთვალყურეობის ქვეშ. მოხდება ბრაკონიერობის აღკვეთა. ნადირობა განხორციელდება მხოლოდ სანადირო უბანზე, რომელიც არ განეკუთვნება აღკვეთილს, სადაც წავს შეუძლია ბინადრობა. გაუმჯობესდება კვების, თავშესაფრისა და ბუნაგობის, ნამატის გამოზრდის პირობები.

სვავი, მთის არწივი - მათი რიცხოვნობის შემცირების მიზეზებია დაავადებები, კლიმატური და სხვა ბუნებრივი მოვლენები, საკვების ბაზის შემცირება და შეწუხება ბუდობის ადგილებში. შესაბამისად უპირველი ღონისძიებაა ბუდობის ადგილებში მეურნეობის ვიზიტორთა გადაადგილების კონტროლი და ბრძოლა ბრაკონიერებთან.

მურა დათვი - თუმცა მცირე სარეწაო მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ ბრაკონიერები ტყავს იყენებენ უმთავრესად ნოხად, ხორცს - საკვებად. ზოგან აზიანებს ნათესებს, იშვიათად თავს ესხმის შინაურ ცხოველებს. ამდენად მათი დაცვისა და შენარჩუნების უმთავრესი ღონისძიებაა მუშაობა მოსახლეობასთან, ბრაკონიერებთან ბრძოლა და ტერიტორიის სავარგულებში მოსახლეობის შესვლის კონტროლი.

ფოცხვერი - რიცხოვნობის შემცირების მიზეზებია დაავადებები და ბრაკონიერობა. უარყოფით ზემოქმედებას ახდენს კლიმატური და სხვა ბუნებრივი მოვლენები. უმთავრესი ღონისძიებაა მუშაობა მოსახლეობასთან, ბრაკონიერებთან ბრძოლა. ვიზიტორებს და მონადირეებს გადაადგილება შეუძლიათ მხოლოდ გამყოლებთან ერთად და მათი მეთვალყურეობის ქვეშ.

კაკვასიური ციცივი - სარეწაო მნიშვნელობა ფაქტიურად არ აქვს. ძირითადი ბუნებრივი მტერია კვერნა. ბრაკონიერები ანადგურებენ ძირითადად ლამაზი ტყავისა და გართობის მიზნით. ამდენად მათი დაცვისა და შენარჩუნების უმთავრესი ღონისძიებაა ბუნებრივი მტაცებლების რეგულირება, მუშაობა მოსახლეობასთან, ბრაკონიერებთან ბრძოლა და ტერიტორიის სავარგულებში მოსახლეობის შესვლის კონტროლი.

7.4. ინვაზიური სახეობების ელიმინაციის ღონისძიებები.

მეურნეობის ტერიტორიაზე ინვაზიური სახეობები დაფიქსირებული არ არის, შესაბამისად, ინვაზიური სახეობების ელიმინაციის ღონისძიებები დაგეგმილი და გათვალისწინებული არ არის. ამ საკითხზე სამონიტორინგო დაკვირვება გათვალისწინებულია მონიტორინგის გეგმით და ინვაზიური სახეობის გამოჩენის

შემთხვევაში, გატარდება ელიმინაციის სათანადო ქმედებები, რაც დამატებით შეთანხმებული იქნება სამინისტროსთან.

7.5. მოქმედი ბუნებრივი და ანთროპოგენური ნეგატიური ფაქტორების და პოტენციური საფრთხეების იდენტიფიკაცია და მათი აღმოფხვრის/შერბილების ღონისძიებები.

უშუალოდ მეურნეობის შიდა ტერიტორიაზე რაიმე მნიშვნელოვანი ანთროპოგენური, ან ბუნებრივი ნეგატიური ფაქტორები ამ ეტაპზე არ მოქმედებს. ლიცენზირებულ ტერიტორიაზე განხორციელდება ტყის მასივების შემოვლა და სისტემატიური კონტროლი. უკანონო ტყითსარგებლობის და ნადირობის აღმოჩენის შემთხვევაში, დაუყოვნებლივ ეცნობება შესაბამის სამსახურებს აღნიშნულის შესახებ და მოხდება მათთან თანამშრომლობა დამრღვევის გამოვლენის მიზნით. მოხდება დაცვა ტყის ფონდის მიწების თვითნებური გამოყენებისაგან. სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე შინაური ცხოველების გადასარეკი ტრასა არ გადის. ტერიტორიაზე მეწყრული უბნები არ არის. მდინარე რიცეულა და მისი შენაკადი ღვარცოფულობით არ ხასიათდება, თუმცა გაზაფხულის პერიოდში მთაში თოვლის დნობისას მდნიაწრე და მისი შენაკადი აშკარად წყალუხვია. დღემდე ამ ფაქტორს რაიმე მნიშვნელოვანი უარყოფითი ზემოქმედება მეურნეობაზე არ მიუყენებია. მიუხედავად ამისა, წყალუხვობის პერიოდში მოხდება პერსონალის განსაკუთრებული მობილიზება, საფრთხის იდენტიფიკაციისა და აღმოფხვრის მიზნით.

8. ბიომრავალფეროვნების, მათ შორის, ენდემური და რელიქტური სახეობების, მაღალი კონსერვაციული ღირებულების ტყეების დაცვისა და მდგრადი მართვის ღონისძიებები.

სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე არსებული მაღალი საკონსერვაციო ღირებულების ტყეების, ენდემური და რელიქტური სახეობების დაცვისა და მდგრადი მართვისათვის, განხორციელდება ღონისძიებები, რომლებიც მოიცავს:

- ბრაკონიერული ჭრის თავიდან ასაცილებლად ტერიტორიის ფიზიკურ დაცვას (ტერიტორიაზე განხორციელდება ტყის მასივების შემოვლა და სისტემატიური კონტროლი.- უკანონო ტყითსარგებლობის აღმოჩენის შემთხვევაში, დაუყოვნებლივ ეცნობება შესაბამის სამსახურებს და მოხდება მათთან თანამშრომლობა დამრღვევის გამოვლენის მიზნით.);
- ხანძარსაწინააღმდეგო ღონისძიებებს;
- ტყის მავნებელ-დაავადებებისაგან დაცვას, ამ მავნებლების გამოვლენისა და პრევენციული ღონისძიებების განხორციელებით; გარდა ამისა ყურადღება დაეთმობა მაღალმთის მცენარეთა სახეობების დაცვას, რომლებიც ნიადაგის ხარისხს და მის დაცვას უწყობს ხელს, რათა არ მოხდეს ნიადაგის დეგრადირება და მეწყრული პროცესების განვითარება.

9. ტერიტორიის განაწილება ხანძრის საშიშროებიკლასების მიხედვით, ხანძარსაწინააღმდეგო პროფილაქტიკური ღონისძიებების ნუსხა.

მეურნეობის ტერიტორია ძირითადად ხასიათდება ნიადაგის და ჰაერის საშუალო ტენიანობით. ტყის ფონდის ტერიტორიაზე არ არის სამრეწველო ობიექტები და საერთო სარგებლობის გზები, რომლებიც შეიძლება იყოს ხანძრის გამოწვევის მიზეზი. ლიცენზირებულ ტერიტორიაზე შეიქმნება ხანძარსაწინააღმდეგო ინფრასტრუქტურა.

დაგეგმილია ხანძარსაწინააღმდეგო საშუალებების შექმნა და სხვა ხანძარსაწინააღმდეგო ღონისძიებების განხორციელება. ტერიტორიაზე შემსვლელ სუბიექტებს და ადგილობრივ მოსახლეობას ჩაუტარდებათ ინსტრუქტაჟი მარტივი ხანძარსაწინააღმდეგო წესების შესახებ. გარდა ამისა, იგეგმება ხანძარსაწინააღმდეგო სამეთვალყურეო კომპლექსების აგება. ხანძარსაწინააღმდეგო დანიშნულების სპეციალური სტენდები და საინფორმაციო ფირნიშები. დაცვის მექანიზმები სამონადირეო მეურნეობას შემდეგნაირად აქვს დაგეგმილი. იგეგმება ეგერი-მცველებისთვის ტრენინგების ჩატარება. სამონადირე მეურნეობას გააჩნია ერთი საავტომობილო შესასვლელი გზა. აღნიშნულ გზაზე, სამონადირე მეურნეობის შესასვლელთან, მდებარეობს ხერგილი და ეგერის ქოხი. დარღვევების (ბრაკონიერობის და სხვა) აღმოჩენის შემთხვევაში გატარდება კანონმდებლობით გათვალისწინებული ქმედებები. მეურნეობის ტერიტორიაზე ყოველთვის მზა მდგომარეობაშია წყლის სახანძრო რეზერვუარი. წყლის მოწოდების საშუალებები განსაზღვრულია. ეგერი:

ა) ხანძარსაწინააღმდეგო რეაგირების მიზნით ეგერი საჭიროების შემთხვევაში უზრუნველყოფს დამხმარე მოხალისეთა ჯგუფის სწრაფად შეკრებას.

ბ) სისტემატიურად ანოწმებს ხანძარსაწინააღმდეგო დაფების დაკომპლექტებას საჭირო ინვენტარითა და ცეცხლმქრობებით; იცის ცეცხლმქრობებთა ვარგისიანობა, მათი შევსების დრო;

გ) სისტემატიურად ახორციელებს ხანძარსაწინააღმდეგო პროფილაქტიკურ ღონისძიებებს,

დ) ანოწმებს ცეცხლმაქრი საშუალებების მარაგის არსებობას და სხვა;

ე) იცის ტერიტორიაზე მყოფ ტურისტთა და მოადირეთა, ასევე მოსახლეობის რაოდენობა.

ხანძრის კერის აღმოჩენის, ან ხანძრის შესახებ ინფორმაციის მიღების შემთხვევაში ეგერი:

ა) დაუყოვნებლივ ატყობინებს საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საგანგებო სიტუაციების მართვის დეპარტამენტს; საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საგანგებო სიტუაციების მართვის დეპარტამენტის მისვლამდე შეძლებისდაგვარად იღებს ზომებს ადამიანების სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, ქონების გადასარჩენად, ხანძრის ჩასაქრობად;

ბ) განსაზღვრავს ხანძრის კერის წარმოქმნისა და გავრცელების ადგილს;

გ) ხანძრის ჩაქრობისას გამოყოფს აუცილებელ ძალებსა და საშუალებებს; კრებს მოხალისეთა ჯგუფს და უტარებს ოპერატიულ ინსტრუქტაჟს;

დ) ყველა საშუალებების გამოყენებით განახორციელებს ცეცხლის ქრობასა და მის ლოკალიზებას;

ე) ადგილზე მოსულ მაშველებს მოახსენებს საქმის ვითარებასა და მათთან ერთად განაგრძობს ცეცხლის ქრობას; ხელს უწყობს საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საგანგებო სიტუაციების მართვის დეპარტამენტს ხანძრის ჩაქრობაში, მისი გაჩენის, გავრცელების მიზეზებისა და პირობების დადგენაში, აგრეთვე სახანძრო უსაფრთხოების მოთხოვნების დამრღვევ და ხანძრის გაჩენაში დამნაშავე პირთა გამოვლენაში;

ვ) უზრუნველყოფს ტურისტთა და მოადირეთა, ასევე მეურნეობის ტერიტორიაზე მყოფი სხვა პირების გამოყვანასა და მათ უსაფრთხო ადგილას განთავსებას. მეურნეობის ტერიტორიაზე ვრცელდება ტყეებში ხანძარ საშიშროების კლასები - ტყის ხანძრების წარმოშობის ხარისხი ადგილსამყოფელის პირობებთან დაკავშირებით, რომელიც განისაზღვრება ტყის უბნის ხანძარსაშიშროების შეფასების შკალით. შკალის მიხედვით ხანძარსაშიშროების გათვალისწინებით მეურნეობის ტერიტორიაზე ტყეები იყოფა ხუთ კლასად:

I კლასი - ფიჭვის კორომები, ახალგაზრდა წიწვოვანი კორომები, წიწვოვანი ბუჩქნარები სამხრეთ ექსპოზიციის ფერდობებზე;

II კლასი - მუხის, რცხილის, წაბლის, აკაციის, ჯაგრცხი-ლის კორომები, ფოთოლმცვენი ბუჩქნარები სამხრეთ ექსპოზიციის ფერდობებზე;

III კლასი - I-II კლასებში შემავალი კორომები ჩრდილოეთ ექსპოზიციის ფერდობებზე და IV კლასში შემავალი კორომები სამხრეთ ექსპოზიციის ფერდობებზე;

IV კლასი - სოჭის, ნაძვის, წიფლის და დანარჩენი სახეობების კორომები ჩრდილოეთ ექსპოზიციის ფერდობებზე;

V კლასი - თხმელის, ტირიფის, ლაფნის, ვერხვის, ევკალიპტის კორომები, მარადმწვანე უჩქნა-რები, ჭალის ტყეები და სხვა ჭარბტენიან ტერიტორიებზე არსებული კორომები. ხანძარსაშიშროების კლასი დგინ-დება თითოეული კვარტალისათვის, მასში შემავალი ლიტერების შესაბამისი მონაცემების გასაშუალოებით.

10. ინფორმაცია ტყეების სანიტარიული მდგომარეობის შესახებ გაუმჯობესების ღონისძიებები, ტყის ენტომომავნებლებით და ფიტო დავადებებით ტყეების დაავადების პროფილაქტიკისა და სალიკვიდაციოდ რეკომენდებული ღონისძიებების ნუსხა ცალკეული ტერიტორიების მიხედვით.

სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე ფიტო-სანიტარული მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია. სატყეო სააგენტოს მიერ მეურნეობის გარკვეული კვარტლები გამოიყენება მოსახლეობის მიერ სოციალური მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად საშუალო მერქნის დამზადებისათვის ტყეკაფების გამოსაყოფად. ამდენად, ჭრაში მოსანიშნი ხეების აღრიცხვა-მონიშვნის სამუშაოების ჩატარებისას და ტყეკაფების გამოყოფისას ტყეების მდგომარეობის შესახებ ინფორმირებულია სატყეო სააგენტოს თანამშრომლებიც. დაავადების კერები არ არის გამოვლენილი. მიუხედავად ამისა, პერიოდულად (წელიწადში ორჯერ) მოხდება ტყის მასივების სანიტარულ-ეკოლოგიური მდგომარეობის მონიტორინგი და დაავადებათა კერების აღმოჩენის შემთხვევაში დაუყოვნებლივ ჩატარდება ფიტოპათოლოგიური და ენტომოლოგიური კვლევა. კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით ჩატარდება დაავადებათა სალიკვიდაციო რეკომენდებული სამუშაოები. ყოველივე ამის შესახებ ეცნობება სატყეო სააგენტოს. საჭიროების შემთხვევაში განხორციელდება დაავადებული მცენარის ღეროზე საჭირო სარტყლებისა და წებოს რგოლების გაკეთება.

11. ლიცენზიით განსაზღვრული ტერიტორიის დაცვის მექანიზმები (მცველთა რაოდენობა, ტრენინგი, შესაბამისი ნაგებობები და სხვა);

მეურნეობის ეგერების რაოდენობა, მეურნეობის ტერიტორიის დაცვის მექანიზმები (მცველთა რაოდენობა, ტრენინგი, შესაბამისი ნაგებობები და სხვა) მოცემულია გეგმის შესაბამის თემატურ ნაწილებში; კერძოს მე-8 (ბიომრავალფეროვნების, მათ შორის, ენდემური და რელიქტური სახეობების, მაღალი კონსერვაციული ღირებულების ტყეების დაცვისა და მდგრადი მართვის ღონისძიებები), 9. (ტერიტორიის განაწილება ხანძრის საშიშროების კლასების მიხედვით, ხანძარსაწინააღმდეგო პროფილაქტიკური ღონისძიებების ნუსხა), მე- 10. ტყის ენტომომავნებლებით და ფიტო დავადებებით ტყეების დაავადების პროფილაქტიკისა და სალიკვიდაციოდ რეკომენდებული ღონისძიებების ნუსხა ცალკეული ტერიტორიების მიხედვით; მე-13. (შესასვლელები, ადმინისტრაციული ინფრასტრუქტურა, თავებში.

12. მეურნეობის ტერიტორიაზე ტურიზმის განვითარებისათვის დაგეგმილი ღონისძიებები.

ამ რესურსების რაციონალურად შესაძლებელი სამეურნეო გამოყენების პირობით შეასძლებელია დაინერგოს და განვითარდეს სამონადირეო ტურიზმი, აგრეთვე შემეცნებითი და სათავგადასავლო ტურიზმის სხვა ფორმები, კერძოდ, მუნიციპალიტეტების ტერიტორიაზე და მის სიახლოვეს განთავსებულია შუა საუკუნეების ბევრი ისტორიულ კულტურული ძეგლი, რომელთა გასაცნობად შესაძლებელია მოეწყოს ფეხით მოსიარულეთა და საცხენოსნო მარშრუტები. ამ მარშრუტებზე მოწყობილი იქნება ბილიკები, შესასვენებელი წერტილები, მსუბუქი კონსტრუქციის ნაგებობები და ღამის სათევი კარვები. დაიგეგმება საცხენოსნო ტურები და ეთნოტურები (ადგილობრივი რაჭული კულინარიული რეცეპტებით მარტივი კერძების მომზადება და სხვადასხვა პროდუქტის დამზადება). სამონადირეო ტერიტორიაზე სამონადირეო მეურნეობის ადმინისტრაციისათვის, ტურისტებისთვის და მომსახურე პესონალისათვის დაგეგმილია ე.წ. ფინური ტიპის კონსტრუქციის სახლების ჩადგმა და სასტუმრო კოტეჯის აგება. მოეწყობა და შეკეთდება სამარშრუტო ბილიკები და შიდა გზები. ტურისტებს მოემსახურებიან ადგილობრივი გამყოლები. ტურიზმი განვითარდება, დამსვენებელთა და/ან ფოტომონადირეთა მომსახურების კუთხითაც. დუშეთისა და თიანეთის მუნიციპალიტეტებში ტურიზმის საინფორმაციო ცენტრისათვის ტურისტებისა და ვიზიტორებისათვის დაგეგმილია სპეციალური სარეკლამო ბროშურების გამოცემა მოწყობა. ბროშურაში რეკლამირებული იქნება საჭირო ინფორმაცია სამონადირეო მეურნეობის მიმზიდველი ლანდშაფტების, ტურისტული მარშრუტების და სხვათა შესახებ, შესაბამისი სურათებით. შესაძლებელია ამ საკითხებზე საქართველოს და საზღვარგარეთის ასევე ტერიტორიაზე გავრცელებული სახეობების მრავალფეროვნება და აგრეთვე ფიზიკურ-გეოგრაფიული პირობები საშუალებას იძლევა ეკოტურიზმის სხვადასხვა სახეების განვითარებისათვის, ესენია:

- ფრინველებზე და სხვა ცხოველებზე ტურისტულ-სამოყვარულო დაკვირვება.
- სამოყვარულო თევზჭერა
- ფოტო და ვიდეო ნადირობა

გარდა ამისა, შემოთავაზებული იქნება შემდეგი ტიპის მომსახურებები:

- ცხენების გაქირავება
- ძაღლების გაქირავება
- სანადირო აღჭურვილობის გაქირავება
- სათევზაო აღჭურვილობის გაქირავება
- დაკვირვებისათვის საჭირო აღჭურვილობის გაქირავება.

13. ინფრასტრუქტურის განვითარება: შესასვლელები, ადმინისტრაციული ინფრასტრუქტურა, ვიზიტორთა მომსახურების ინფრასტრუქტურა (სასტუმრო, ბილიკები, საინფორმაციო ცენტრი და სხვა), ინფრასტრუქტურის განვითარებისათვის საჭირო ელ. მომარაგების, წყალმომარაგების და წყლის არინების სისტემების მითითება, სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე არსებული შიდა ინფრასტრუქტურა (გზები, ნაგებობები).

სამონადირე მეურნეობას რიცეულას ხეობიდან ამომავალი საავტომობილო გზის გზაგასაყარიდან საგააჩნია ერთადერთი საავტომობილო შესასვლელი გზა. აღნიშნულ გზაზე მდებარეობს მარტივი კონსტრუქციის ხერგილი და ეგერის ყველასეზონური ქოხი. მეურნეობის ტერიტორიაზე ტურისტი მონადირეებისთვის, ნადირობის პროცესის ჩასატარებლად, აგრეთვე ტურისტული მოგზაურობისთვის განსაზღვრული იქნება სპეციალური მარშრუტები. ამ მარშრუტებზე დაიდგმება შესაბამისი ფირნიშები. მოეწყობა

ასევე სამეთვალყურეო კომპეტი და ხანძარსაწინააღმდეგო ბილიკები. მეურნეობის ტერიტორიაზე ტურისტებისთვის, მეურნეობის ადმინისტრაციისათვის და მომსახურე პესონალისათვის გარდა არსებულისა, დაგეგმილია ასევე მცირე სასტუმრო სახლის და ფინური ტიპის სახლის აგება. მარშუტებზე ელექტროენერგით უზრუნველსაყოფად მოხდება გადასატანი მცირე ვატაჟის ელექტროგენერატორების გამოყენება. მარშუტის მსვლელობისას ბილიკებზე განთავსებული იქნება მეურნეობის რუკა - ძირითადი ბილიკებით, გზებით, მარშუტებზე შუალედური მოსასვენებელი ადგილებით (წერტილებით) და მარტივი კოსტრუქციის დასასვენებელი ნაგებობებით (თავშესაფრებით). ადმინისტრაციის შენობაში ტურისტებისა და ვიზიტორებისათვის იგეგმება საინფორმაციო ცენტრის მოწყობა, სადაც შესაბამისი სურათებით განთავსდება ინფორმაცია ტურისტული მარშუტების, მობინადრე ცხოველების, მეურნეობის ტერიტორიის შესახებ. წყალმომარაგება (წყალაღება) მოხდება მდინარე რიცეულადან, ხოლო მეურნეობის ზედა კვარტლებში - ასევე მისი მარცხენა შენაკადიდან, გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროსთან ზედაპირული წყლის აღების შეთანხმებით (გეგმის დამტკიცებით). წყალმომარაგება განხორციელდება 42-ე კვარტალში. მოეწყობა წყლის არინების სიტემები - დამონტაჟდება დაბინძურებული წყლის ფილტრები და სადაც მოხმარებული წყლის შესაგროვებლად მოეწყობა სპეციალური რეზერვუარი. მეურნეობის ტერიტორიაზე, სამარშუტო ბილიკების გასწვრივ დაიდგმება გარეული ცხოველებისა და ფრინველებისათვის უსაფრთხო სანაგვე ურნები. ურნები უნდა გამორიცხავდნენ ცხოველების წვდომას ნარჩენებზე. შეგროვილი ნარჩენები მეურნეობის ტერიტორიიდან გაიტანება კონტეინერებით, სპეცტექნიკით და განთავსდება კანონმდებლობით დადგენილი წესით. მოხდება ცხოველთა სანაშენეებისათვის საჭირო, არსებული ინფრასტრუქტურის განახლება-განვითარება. ხოლო რამდენადაც ცხოველთა სანაშენეებისათვის საჭირო, არსებული ინფრასტრუქტურისათვის გამოყენებულია მეურნეობის ტერიტორიაზე არსებული ყოფილი მეცხოველეობის მეურნეობის ფერმის ნაგებობები, ამდენად, გეგმაში დამეტებების შეტანის აუცილებლობა აღარ არსებობს - მოხდება მისი განახლება, დამატებითი კაპიტალური ფართების მიშენებების გარეშე. აღნიშნული ინფრასტრუქტურის განვითარება მოხდება 2020 წლის ნოემბრის ბოლომდე.

14. სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე წარმოქმნილი ნარჩენების მართვის საკითხები.

მეურნეობის ტერიტორიაზე ნარჩენების მართვა განხორციელდება ნარჩენების მართვის სფეროში მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად. ამ მიზნით უზრუნველყოფილი იქნება სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე დაგროვილი საყოფაცხოვრებო და სხვა სახის ნარჩენების გაუვნებელყოფა და ტერიტორიიდან გატანა, სანიტარულ-ჰიგიენური და ეპიდემიოლოგიური ნორმებისა და წესების დაცვით. არ მოხდება ნარჩენების სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე დაყრა-განთავსება და ჩაყრა წყლის ობიექტებში. დაგეგმილია წყლის არინების სიტემების მოწყობა, კერძოდ: დამონტაჟდება დაბინძურებული წყლის შესაბამისი ფილტრები (დაბინძურების სახეების მიხედვით) და მოეწყობა სპეციალური რეზერვუარი სადაც შეგროვდება მოხმარებული წყალი (ყოველგვარი ჩამდინარე წყალი, როგორცაა: საშხაპეებიდან, საპირფარეშოებიდან, საკვები ობიექტიდან, ცხოველთა საშენებიდან და სხვა), რომელიც შემდგომში გატანილ იქნება სპეციალური მანქანებით, ამაზე შესაბამისი ნებართვის მქონე ორგანიზაციის მიერ, რომელთანაც გაფორმდება ხელშეკრულება. სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე დაგეგმილია სანაგვე ურნების დადგმა. დაგროვილი ნარჩენები გაიტანება კონტეინერებით ტერიტორიის გარეთ არსებულ

ნავაგსაყრდელზე, ამაზე შესაბამისი ნებართვის მქონე ორგანიზაციის მიერ, რომელთანაც გაფორმდება ხელშეკრულება. მეურნეობის ტერიტორიაზე ძირითადად მოწყობილია, ან იგეგმება მსუბუქი, ძირითადად ადგილზე ასაწყობ-დასამონტაჟებელი კონსტრუქციების მონტაჟი. შესაბამისად, სამრეწველო და სახიფათო ნარჩენების წარმოქმნა არაა მოსალოდნელი. ნარჩენებთან მოპყრობის თაობაზე პერსონალს და მუშებს ჩაუტარდებათ წინასწარი ინსტრუქტაჟი.

სამონადირეო მეურნეობის საზღვრების დემარკაცია

სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე განხორციელდა საზღვრების დემარკაცია გარეთა პერიმეტრზე და შიდასამეურნეო ტერიტორიული ერთეულების გამოყოფა. ამისათვის გამოიყენება გამაფრთხილებელი, ამკრძალავი და გამოძყოფი შინაარსის მქონე წარწერიანი ფირნიშები, რომლებიც დაიდგა თვალსაჩინო ადგილებში.

პერიმეტრზე განთავსებულ სასაზღვრო ფირნიშებზე რიც შემთხვევაში დატანილი უნდა იქნეს სამონადირეო მეურნეობის სქემატური კონტური, ხოლო შიდასამეურნეო ტერიტორიული ერთეულის სქემატური კონტურის დატანა შესაბამის ფირნიშზე სავალდებულოა.

რეკომენდაციები

გარეული ნადირ-ფრინველის რესურსებისა და მათი საბინადრო პირობების ხარისხის შეფასების შედეგებიდან ბუნებრივად გამოძინარეობს აუცილებლად განსახორციელებელი სამონადირეო – სამეურნეო ღონისძიებათა თანმიმდევრობა:

რესურსების დაცვა, სახეობრივი სიმდიდრის შენარჩუნება, რიცხოვნობის გაზრდა ოპტიმალურ დონემდე, საფარგულების ბიოტექნიკური კუთვნილობა და გარეული ნადირ – ფრინველის საბინადრო პირობების ხარისხის ამაღლება;

ტერიტორიის ორგანიზაცია – სანადირო უბნების, აღკვეთილების, აღწარმოების უბნების გამოყოფა და მათი ფუნქციონალურ მდგომარეობაში მოყვანა;

გარეული ნადირ-ფრინველის რიცხოვნობის ოპტიმალურ დონეზე დასტაბილიზირების კვალობაზე რესურსებით სარგებლობის წარმოება რაციონალური ხერხებით, დამსოგავი რეჟიმით.

სამონადირეო მეურნეობის ჩამოყალიბების პროცესში გათვალისწინებული უნდა იქნეს შემდეგი:

1. კანონმდებლობით გათვალისწინებული ცხოველთა სამყაროს ობიექტებზე ყოველწლიური სრულყოფილი აღრიცხვების ჩატარება - მონიტორინგის წარმოება;
2. „ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ“ საქართველოს კანონის 21-ე მუხლის თანახმად ლიცენზიის მფლობელი ვალდებულია ყოველწლიურად 1 აპრილიდან 1 მაისამდე პერიოდში გარემოს დაცვის ინსპექციას წარუდგინოს სალიცენზიო პირობების დაცვის შესახებ ანგარიშგება;
3. ცხოველთა დაავადებების პროფილაქტიკის ღონისძიებების შემუშავება – გუგმაზომიური ეპიდემიოლოგიური ღონისძიებების გატარება.
4. არაღელვარებით ნადირობის აღმოფხვრა;
5. სამონადირეო მეურნეობაში სანადირო ცხოველების დაცვის, შენარჩუნების, აღწარმოების და რაციონალური გამოყენების მიზნით ბიოტექნიკური ღონისძიებების კომპლექსის განსახდურა.

სამონადირეო მეურნეობის განვითარებისათვის საჭიროა გარკვეული კაპიტალდაბანდებანი, რომლებიც უნდა მოხმარდეს ინფრასტრუქტურის განვითარებას, ტერიტორიის დაცვას, მონიტორინგის წარმოებას, ბიოტექნიკური ღონისძიებების გატარებას, მკაცრი ბუნებრივი პირობების შემთხვევაში დამატებითი საკვების შეტანას.

საქმიანობის დროში განაწილება.

მართვის გეგმა გათვლილია ათ წელსადაც და მოცემულია ქვემოთ ცხრილში

ქმედება	წელი									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
1. ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება										
1.1. ტურისტული ბილიკების მოწოდება										
1.2. ტურისტების მოსახიდად სარეკლამო კამპანიის შემუშავება და დანერგვა										
2. ბიოტექნიკური ღონისძიებები										
2.1. სამარიღეების მოწოდება										
2.2. მიწაუშლასა და სიმინდის დათესვა										
2.3. საკვებურების მოწოდება										
3. დაცვითი ღონისძიებები										
3.1. ფირნიშების განლაგება										
3.2. მცველების სწავლება (ტრენინგი)										
4. ნადირობა და ტერიტორიის მონიტორინგი										
4.1. ნადირობა ჰიბრიდული ღორების ამოღების მიზნით										
4.2. ნადირობა ზოგაერთ ძუძუმწოვარსა და ფრინველზე დადგენილი კვოტების ფარგლებში										
4.3. სახეობათა აღრიცხვის ჩატარება										
5. საშენის მოწოდება										

ბიუჯეტი

ხარჯვითი ნაწილი

ერთჯერადი დანახარჯები

	რაოდენობა	ერთეულის ფასი	სულ ფასი
საშენის მოწოდება	1	5.000	5.000
სათვალთვალო კომპიუტერის მოწოდება	3	1.000	3.000
ფირნიშების დამზადება/განლაგება	10	50	900
ბილიკების გაყვანა	–	–	1.000
შლაგბაუმის მოწოდება	1	1.000	1.000
ცხენების შეძენა	3	1.500	4.500
მონადირის სახლის მოწოდება	1	10.000	10.000
სულ			25.400

ბიოტექნიკური ღონისძიებების სახეები და სხვა ყოველწლიური ხარჯები:

საქმიანობა	ერთეული	რაოდენობა	ერთეულის ღირებულება (ლარი)	საერთო ღირებულება
სამარიღეების მოწოდება	ცალი	4	50	200
მიწავაშლას დათესვა	ჰა	2	200	400
სიმინდის დათესვა	ჰა	2	50	100
საკვებურების მოწოდება	ცალი	4	100	400
ცხოველთა აღრიცხვა	ჰა	2325	0,5	1162.5
მედიკამენტები	-	-	-	500
მცველების ხელფასი	3	-	400	1.200
სულ დანახარჯები				3962.5

შემოსავლები

მიღებული სავარაუდო შემოსავლები ტურისტული მომსახურებიდან

მომსახურების დასახელება	ერთეული	რაოდენობა	ერთეულის ღირებულება	წელიწადში	სულ 10 წელში
გამყოლი	ღღუ	300	25	7.500	75.000
ღამის თევზა	ღღუ	300	20	6.000	60.000
ძაღლის დაქირავება	ღღუ	300	20	6.000	60.000
ცხენის დაქირავება	ღღუ	300	40	12.000	120.000
სულ				31.500	315.000

დასკვნა

გადაუდებელი, პირველი რიგის ამოცანების გადაჭრის შემდგომ გეგმაზომიერი და მიზანმიმართული სამონადირეო-სამეურნეო ღონისძიებების განხორციელების შემთხვევაში, შესაძლებელია მოეწიოს ინტენსიური ტიპის თანამედროვე სამონადირეო-ტურისტული მეურნეობა, რაც ხელს შეუწყობს არსებული ქაოტური ბუნებათსარგებლობის პროცესის შეწყვეტას და შესაძლებელს გახდის მრავალმხრივი, მართვადი ეკოსისტემის ჩამოყალიბებას.

გეგმას თან ახლავს:

- ა) სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიის ტოპოგრაფიული რუკა (ფერადი ანაბეჭდი);
- ბ) ელექტრონული ვერსია – გეომონაცემთა ბაზა (*.mdb ფორმატი) და პროექტის ფაილი

(* .mxd ფორმატი);

გ) სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიის ორთოფოტოგეგმა;

დ) თემატური რუკა გაბატონებული მერქნიანი სახეობების, დაპროექტებული ღონისძიებების, ხანძარსაშიში კლასების მიხედვით.

სამონადირეო მეურნეობა

შპს. "კანთინგ ტურ ჯორჯია"

დირექტორი
ზ.მაღალაშვილი